

Geïntegreerd Kustzonebeheer

Nationaal rapport van België
inzake de aanbeveling 2002/413/ EC

Geïntegreerd Kustzonebeheer

Hoofdstuk 1: ICZM in België: LEESWIJZER	5
Hoofdstuk 2: Aandacht voor de kust in België: historiek	7
1. Ontwikkelingen op Europees niveau	7
2. Ontwikkelingen op Belgisch niveau	8
2.1 De bevoegdheidsverdeling in een notendop	8
2.2 Evolutie in de bestuurs- en samenwerkingsstructuren	8
2.3. Andere relevante projecten, initiatieven en instituten	10
3. Visies en planning op kustniveau	12
Hoofdstuk 3: het Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden en de inventarisatie (stocktaking)	15
1. Het Coördinatiepunt	15
1.1. Een partnerschap voor coördinatie	15
1.2. Een organisatiestructuur met vele betrokkenen	15
1.3. Doelstelling en taken van het Coördinatiepunt	16
2. Implementatie van de Europese Aanbeveling: waar staan we nu?	18
2.1. De nationale inventaris (stocktake)	18
2.2 Strategie voor de implementatie van GBKG	19
2.2.1 Acties op land: de Ruimtelijke planning op Land	19
2.2.2 Acties op zee: "Masterplan voor de Noordzee"	21
2.3 Communicatie- en bewustmakingsinitiatieven	21
Hoofdstuk 4: De kustbarometer: duurzaamheidsindicatoren voor kustbeleid	23
1. Indicatoren in de startblokken in België	23
2. Welke indicatoren voor onze kust?	24
3. Een Europese set duurzaamheidsindicatoren	24
4. Wat leren de indicatoren ons?	25
5. Voortgangsindicatoren	28
6. De indicatoren blijvend onder de aandacht brengen en bijstellen	28
Hoofdstuk 5: Land-zee interacties: specificiteit van de interface Land-Zee	29
1. Aanleiding en doelstellingen: Waarom een denkoefening rond de land-zee interacties?	29
2. Welke zijn de interacties: Wat kwam naar voor uit de Belgische denkoefening?	29
2.1 De betrokken gebruiksfuncties en de gerelateerde bevoegde diensten/departementen	31
2.2 Zijn er reeds succesverhalen? Waar blijft er een betere integratie wenselijk?	32
2.2.1 Succesverhalen	32
2.2.2 Elementen waar betere integratie wenselijk is	33
3. Welke integratie als oplossing?	33
4. Besluit & discussie	34
Hoofdstuk 6: Trends en raadgevingen	35
1. Trends in kustbeheer	35
2. Raadgevingen voor kustzonebeheer in de toekomst	37
Afkortingen	39
Eindnoten	40
Copyright beelden	40

Op 30 mei 2002 werd de Aanbeveling betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa¹ goedgekeurd door het Europees Parlement en de Raad. In deze aanbeveling worden de lidstaten verzocht 45 maanden na de officiële goedkeuring, dus op 30 februari 2006, verslag uit te brengen bij de Commissie over de ervaringen opgedaan bij de uitvoering ervan. Voor u ligt het rapport waarin de implementatie van de Europese Aanbeveling inzake geïntegreerd beheer van kustgebieden in België wordt geschetst.

Door wie?

Dit rapport werd voorbereid door de stuurgroep Noordzee en Oceanen in samenwerking met het Coördinatiepunt Kustzonebeheer. Beide coördinatiesystemen worden in het huidige rapport beschreven.

Voor wie?

Hoewel het verzoek van de Europese Commissie om over de implementatie van de aanbeveling te rapporteren de directe aanleiding vormde voor het opstellen van dit document, wil het ook een bron van inspiratie vormen voor de overheid, om haar geïntegreerd beleid voor de kust te optimaliseren. Verder is het een nuttig document voor alle betrokken actoren die een beter inzicht willen verwerven in de tot nu toe geleverde inspanningen aan de kust en de bestaande denkrichtingen voor de toekomst.

Om de lidstaten te assisteren bij het opstellen van hun implementatierapport werd door de Europese Commissie een structuur voorgesteld. Op het moment dat deze ter beschikking kwam was men in België echter reeds overgegaan tot het schrijven van de eerste teksten. Hoewel de opbouw van dit rapport dus niet volledig beantwoordt aan de structuur voorgesteld door de Europese commissie, kunnen alle vereiste elementen in dit rapport worden teruggevonden. Om een goede leesbaarheid van de rest van het rapport te verzekeren wordt in dit eerste hoofdstuk de inhoud van volgende hoofdstukken kort toegelicht, waarna de relatie wordt gelegd met de door de Commissie voorstelde structuur.

In hoofdstuk 2 wordt een inleiding en historiek van geïntegreerd kustzonebeheer vanuit Vlaams en federaal perspectief gegeven. Wat waren de eerste stappen, en hoe hebben deze het kustbeleid van vandaag vorm gegeven? Dit hoofdstuk schetst duidelijk de eerste aanzet voor implementatie van GBKG in België.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden, een coördinatiestructuur voor geïntegreerd kustzonebeheer die opgestart werd in 2001 en drie jaar later een herstructurering kende. Wat is de rol en de meerwaarde van zo'n coördinatiepunt? Hoe past dit alles in het Europees plaatje en wat is de relatie met de samenwerking met de gemeenten? Dit hoofdstuk toont concreet aan hoe GBKG aangepakt wordt en geeft voorbeelden van acties op grote en kleine schaal.

Hoofdstuk 4 wordt volledig gewijd aan de duurzaamheidsindicatoren, een veelbelovend beleids-ondersteunend instrument, dat ook vanuit communicatieperspectief veel te bieden heeft.

Allereerst wordt de ontwikkeling van deze indicatoren kort omschreven. Hierbij werd in de eerste fase een visie opgesteld voor de kust, een oefening die deel uitmaakte van de nationale inventaris dewelke werd uitgevoerd in het kader van de implementatie van GBKG. Er wordt eveneens aandacht besteed aan de participatieve benadering gehanteerd bij de selectie van de indicatoren, waarbij België een echte voorloper was. Tenslotte worden in dit hoofdstuk tevens de resultaten en trends voor enkele indicatoren voorgesteld.

Hoofdstuk 5 behandelt een centraal element van de aanbeveling, terug te vinden in hoofdstuk I van de Aanbeveling onder punt h: *“De lidstaten ... volgen ten aanzien van het beheer van hun kustgebieden een strategische aanpak gebaseerd op een betere coördinatie van de acties die door alle betrokken autoriteiten zowel op zee als op land worden ondernomen bij het beheer van de wisselwerking tussen de zee en het land”*.

Om hieraan tegemoet te komen werd een pragmatische aanpak ontwikkeld om de interacties van zee op land en van land op zee te identificeren. Voor de Belgische situatie werden meerdere interacties van elk type geïdentificeerd. Voor elke interactie werd vervolgens een fiche met informatie (de sectoren, de bestaande wetgeving, de procedures en de overlegstructuren en de nood aan bijkomende integratie) opgesteld. Welke elementen komen in aanmerking voor integratie? Op welke wijze en op welk niveau moet deze integratie plaatsvinden? Uiteindelijk bespreekt dit hoofdstuk welke middelen

er nodig zijn om integraal duurzaam kustbeheer te optimaliseren.

Het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 6, is het belangrijkste. Welke lessen leren we uit de voorbije 4 jaar, welke trends zijn te verwachten voor de toekomst en hoe kunnen de betrokken overheden verder werken aan implementatie van geïntegreerd beheer van kustgebieden?

Zoals hoger vermeld stemt de structuur van dit rapport niet overeen met de structuur voorgesteld door de Europese Commissie. Om een goede leesbaarheid te verzekeren wordt in het onderstaand kader vermeld onder welke hoofdstukken de thema's gesuggereerd door de Europese Commissie kunnen worden teruggevonden.

Dit rapport zal ter beschikking worden gesteld aan het publiek in het Frans, Nederlands en Engels, zowel op papier als op de website van de Federale Overheidsdienst, DG Leefmilieu (<http://www.health.fgov.be/>).

Thema zoals voorgesteld door de EC	Hoofdstuk nummer
<i>Resultaten van de nationale stocktaking oefening</i>	2, 3, 4, 5.
<i>Beschrijving van de toestand van de kust</i>	4, 5
<i>Samenvatting van de genomen acties voor de implementatie van de nationale strategie</i>	2 en 3
<i>Strategie voorgesteld op nationaal niveau voor de implementatie van ICZM</i>	5 en 6
<i>Samenvatting van de toekomstige acties die moeten genomen worden voor implementatie van de strategie of strategieën</i>	6
<i>De verwachte impact van de te nemen acties op de toestand van de kust</i>	Deels in hoofdstuk 6
<i>Evaluatie van de implementatie en toepassing van wetgeving en beleid die een impact hebben op kustgebieden.</i>	deels verwerkt zitten in hoofdstuk 5 + 6

1. Ontwikkelingen op Europees niveau

De ontwikkeling van een Europese strategie voor een geïntegreerd kustzonebeheer vond plaats in verschillende fasen. De belangrijkste sleutelmomenten worden hieronder kort vermeld. Dit proces resulteerde in de goedkeuring van een Europese Aanbeveling, dewelke steunt op een aantal belangrijke definities en beginselen. Gezien deze elementen centraal staan in de Belgische uitwerking van een succesvol kustzonebeheer worden ook zij hieronder snel hernomen.

1994: De Europese Unie verzoekt in de **resolutie van de Raad van 6 mei 1994** betreffende een communautaire strategie voor geïntegreerd beheer van de kustzones (94/C 135/02) de lidstaten de bescherming van de kustzones in de gehele Gemeenschap op te voeren.

1996: De Europese Commissie start een **demonstratieprogramma** rond duurzaam kustbeheer. Er worden 35 projecten goedgekeurd en 6 thematische studies uitgewerkt. Ook door het Vlaams gewest wordt een project uitgevoerd (TERRA-CZM).

2000: In de **mededeling van de Commissie** aan de Raad en het Europees Parlement inzake geïntegreerd beheer van kustgebieden (COM (2000) 547 definitief) wordt een strategie voorgesteld om op Europees niveau een gezamenlijke aanpak inzake planning en beheer van het kustgebied te bevorderen. Hierbij zorgt de Europese Unie voor leiderschap en sturing, ter ondersteuning van de uitvoering van het Geïntegreerd Beheer van de Kustgebieden door de lidstaten op lokaal, regionaal en nationaal niveau.

2001: De meeste elementen werden reeds besproken en een gemeenschappelijk standpunt in de Europese Raad betreffende de ontwerp-aanbeveling werd bereikt onder het Belgisch voorzitterschap. Onder het Belgische voorzitterschap konden de meeste elementen al besproken worden.

2002: Op **30 mei 2002** wordt de **Aanbeveling** betreffende de uitvoering van een Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden (GBKG) in Europa goedgekeurd door het Europees parlement en de Europese Raad (2002/413/EG, gepubliceerd op 6.6.2002). Deze Aanbeveling is gebaseerd op artikel 175 van het Verdrag van Nice (het Europees

Verdrag). Dit artikel verschaft de Europese Raad de mogelijkheid maatregelen uit te werken ter bescherming van het leefmilieu. In deze Aanbeveling worden de Europese lidstaten verzocht een of meerdere nationale strategie(ën) uit te werken voor hun kustbeleid en hierbij rekening te houden met de strategie voor duurzame ontwikkeling. Ook het opmaken van een nationale inventarisatie van de belangrijke actoren, wetten en instellingen die het beheer van het kustgebied beïnvloeden, maakt hier deel van uit.

Bij het uitwerken van een geïntegreerd kustzonebeheer maakt men gebruik van volgende definities:

Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden: een voortdurend proces met als algemene doelstelling de verwezenlijking van duurzame ontwikkeling in de kustzone door middel van een optimaal beheer van de menselijke activiteiten in deze zone, teneinde de toestand van het kustmilieu te verbeteren en zijn diversiteit te handhaven (Europese Commissie, 1999).

Kustzone: strook land en zee van uiteenlopende breedte, die bestaat uit dat deel van het land dat beïnvloed wordt door zijn nabijheid tot de zee en dat deel van de zee dat beïnvloed wordt door zijn nabijheid tot het land, en de natuurlijke kustsystemen en de gebieden waarbij menselijke activiteiten het gebruik van kustbronnen impliceren, omvat.

Het beheer van de kustgebieden berust in het bijzonder op volgende beginselen:

- "een holistisch perspectief (thematisch en geografisch), dat rekening houdt met de onderlinge afhankelijkheid van en de verscheidenheid tussen de voor de kustgebieden relevante natuurlijke systemen en menselijke activiteiten
- een perspectief op lange termijn dat rekening houdt met het voorzorgsbeginsel en met de behoeften van de huidige en toekomstige generaties
- bij geleidelijk verlopende processen een adaptieve beheer, waardoor aanpassingen die gelijke tred houden met de ontwikkeling van zowel de problemen als de kennis daarover, worden vergemakkelijkt. Een en ander impliceert de noodzaak van een solide wetenschappelijke basis met betrekking tot de ontwikkeling van het kustgebied
- de specifieke lokale kenmerken en de grote diversiteit van de Europese kustgebieden, zodat door specifieke oplossingen

en flexibele maatregelen aan hun concrete behoeften kan worden voldaan

- *werken met natuurlijke processen en eerbiedigen van de draagkracht van de ecosystemen zodat onze activiteiten op lange termijn milieuvriendelijker, sociaal meer verantwoord en economisch gezonder worden*
- *het betrekken van alle belanghebbenden (economische en sociale partners, de organisaties die de bewoners van kustgebieden vertegenwoordigen, NGO's en het bedrijfsleven) bij het beheersproces, bijvoorbeeld door middel van overeenkomsten en op basis van gedeelde verantwoordelijkheid*
- *steun en betrokkenheid van alle betrokken bestuursinstanties op nationaal, regionaal en lokaal niveau, waartussen passende contacten zouden moeten worden gelegd of onderhouden, teneinde de bestaande beleidsmaatregelen beter te coördineren. Partnerschappen met en tussen regionale en lokale autoriteiten zouden waar zulks passend is tot stand moeten worden gebracht*
- *toepassing van een combinatie van instrumenten die erop toegesneden is de samenhang te vergemakkelijken tussen enerzijds de sectorale beleidsdoelstellingen onderling en anderzijds die tussen ruimtelijke ordening en het beheer."*

2. Ontwikkelingen op Belgisch niveau

In dit deel wordt dieper ingegaan op de manier waarop in België concreet vorm wordt gegeven aan een geïntegreerd kustzonebeheer. Dit gebeurt enerzijds door de creatie van nieuwe (of de aanpassing van bestaande) bestuurs- en samenwerkingstructuren, anderzijds door het uitwerken van projecten en andere initiatieven. Om verwarring te

vermijden is het echter belangrijk te beginnen met een korte schets van de vaak complexe bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende Belgische overheden.

2.1 De bevoegdheidsverdeling in een notendop

Het beheer van het kustgebied is een materie waarin zowel de nationale (federale), regionale (Vlaamse), provinciale en lokale (gemeentelijke) overheden bevoegdheden en verantwoordelijkheden hebben. Dit maakt een nauwe samenwerking tussen de federale staat en het gewest bij het bepalen van het beleid voor en het beheer van de kust noodzakelijk.

Het beheer van de kustzone op het vasteland valt onder federale en gewestelijke bevoegdheden, terwijl de federale overheid (behoudens enkele uitzonderingen) bevoegd is voor het treffen van beheersmaatregelen op zee. De grens tussen land en zee wordt gevormd door de provinciegrens van West-Vlaanderen die zeewaarts begrensd is door de basislijn of de gemiddelde laaglaagwaterlijn (GLLWS) langs de kust.

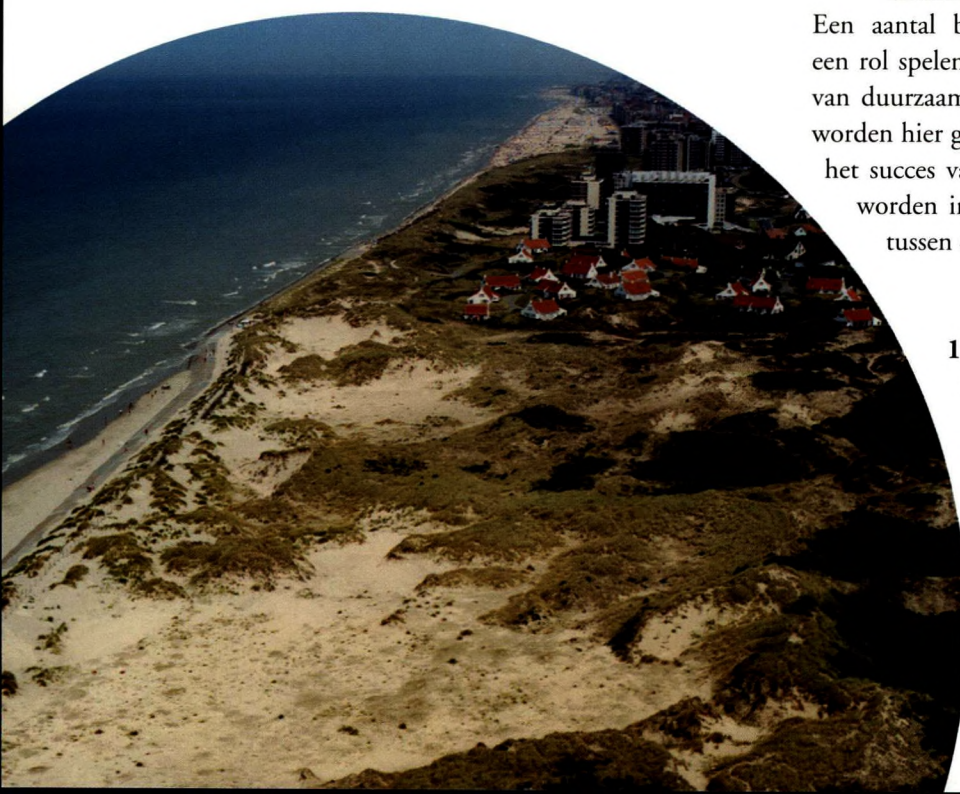
Afwijkende wetten kunnen echter wel bevoegdheden op zee toekennen aan het Vlaamse Gewest. Zo voorziet de Wet van 8 augustus 1988 (B.S. 13 augustus 1988) expliciet in gewestelijke bevoegdheden voor het uitvoeren van activiteiten en werken in het Belgische deel van de Noordzee die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van de gewestelijke bevoegdheden (waterwegen, havens, zeewering, loodsdiensten, de redding- en sleepdiensten op zee). Ook de bevoegdheid voor visserij werd in 2001 overgeheveld van de federale staat naar de gewesten.

2.2 Evolutie in de bestuurs- en samenwerkingsstructuren

Een aantal bestuurs- en samenwerkingsstructuren die een rol spelen of hebben gespeeld bij de verwezenlijking van duurzaam en geïntegreerd kustzonebeheer in België worden hier geschetst. Het is belangrijk op te merken dat het succes van een samenwerkingsformule gezien moet worden in relatie met de goede samenwerkingsgeest tussen de leden binnen deze structuren.

1990: De Oprichting van de Technische Commissie Noordzee

Het voorbereiden en uitvoeren van acties die kaders in het internationaal beleid gevoerd ter bescherming van het mariene milieu vergt verregaand overleg tussen de federale en regionale instanties. De Interministeriële Conferentie Leefmilieu (ICL) van 12 november 1990 richtte

op ad-hoc basis de Technische Commissie Noordzee (MNZ) op, die gediend heeft als overlegstructuur voor het voorbereiden en uitvoeren van de beslissingen genomen in het kader van internationale verdragen betreffende het mariene milieu. Zij werd onder het voorzitterschap geplaatst van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM). Deze overlegstructuur is tot op vandaag nog steeds actief, nu onder de coördinatie van FOD Leefmilieu (zie lager in de tekst).

1994: Informele interkabinettenstuurgroep geïntegreerd kustzonebeheer wordt opgericht

Mede onder de impuls van NGO's werd in 1994 door de toenmalige Vlaamse minister voor leefmilieu een informele interkabinettenstuurgroep geïntegreerd kustzonebeheer opgericht. Dit was een eerste poging tot coördinatie van en overleg voor sectoroverschrijdende activiteiten met betrekking tot het kustgebied. De interkabinettenstuurgroep werd samengesteld uit politieke en ambtelijke vertegenwoordigers van de voornaamste betrokken federale en Vlaamse diensten en van de provincie West-Vlaanderen. Deze stuurgroep kwam drie maal samen tot eind 2000.

1995: Oprichting van het Coördinatiecomité voor het Internationaal Milieubeleid (CCIM)

Deze structuur werd in het leven geroepen in het Samenwerkingsakkoord van **5 april 1995** tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De in 1991 opgerichte Technische Commissie Noordzee werd omgedoopt tot de Stuurgroep Noordzee en Oceanen, maar bleef de nationale standpunten inzake marien milieubeleid voorbereiden. De vergadering maakte vanaf dan deel uit van de CCIM-structuur, die een permanent karakter kent. Het voorzitterschap van de Stuurgroep Noordzee en Oceanen wordt sinds begin 2005 waargenomen door de nieuwe Dienst Marien Milieu van de FOD Leefmilieu.

2001: Oprichting Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden (GBKG)

Als vervolg op het TERRA- Coastal Zone Management project (zie lager) werd in 2001, in het kader van het Doelstelling-2 Kust programma (Europees Fonds voor regionale ontwikkeling), een aanvraag ingediend voor de "oprichting en uitbouw van een Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden". Er werden middelen toegekend voor 3 jaar. De partners in dit project waren de provincie West-Vlaanderen (projectleider) en Afdeling Natuur (departement Leefmilieu en Infrastructuur) van het Ministerie voor de Vlaamse gemeenschap.

Voor de periode 2004-2007 tekende, naast de provincie West-Vlaanderen en de Afdeling Natuur, ook de Afdeling

(Waterwegen) Kust een nieuwe overeenkomst voor de verderzetten van het Coördinatiepunt. Beide afdelingen hebben een sleutelfunctie bij het beheer van de kustzone. Gezien de Europese Aanbeveling hoofdzakelijk het accent legt op de leefmilieuaspecten van Kustzonebeheer en met als doel naar een geïntegreerde nationale implementatie te streven, waarbij niet alleen gewestelijke maar ook provinciale en gemeentelijke niveaus sterk zijn betrokken, besloot de **FOD Leefmilieu vanaf eind 2004** aan de werkzaamheden deel te nemen en de functionering van het Coördinatiepunt Kustzonebeheer mee te financieren.

2002: De EU Aanbeveling 2002/413/EC wordt door de EU Raad Leefmilieu goedgekeurd.

De wettelijke basis van deze Aanbeveling (Artikel 175 van het Verdrag) bepaalt dat deze materie valt onder het Samenwerkingsakkoord tussen de Federale en Gewestelijke regeringen van 05/04/95. Dit samenwerkingsakkoord bepaalt de wijze waarop de voorbereiding, coördinatie van de implementatie en rapportering in het kader van het internationaal milieubeleid plaatsvindt. Om deze taken te vervullen bestaat er een brede coördinatiestructuur: het Coördinatiecomité voor het internationaal milieubeleid (CCIM). Op nationaal niveau wordt de Europese Aanbeveling Kustzonebeheer opgevolgd door een gespecialiseerde werkgroep, "de Stuurgroep Noordzee en Oceanen", van het CCIM. Deze Stuurgroep staat eveneens in voor de totstandkoming van nationale standpunten, de rapportering en de coördinatie van de implementatie van andere marien gerelateerde internationale fora (OSPAR, het systeem van Noordzee Conferenties, de EU Mariene strategie, enz) en vervult een belangrijke rol, niet alleen als platform van expertise, maar ook voor wat betreft het nastreven van coherentie van de Belgische stellingname op internationale mariene fora.

2003: België beschikt over een Minister van de Noordzee

Deze minister neemt de politieke coördinatie tussen de actoren betrokken bij het beheer van de Belgische Mariene gebieden op zich (zie verder in dit rapport).

2003: Oprichting van de Kustwacht

Met het oog op een betere coördinatie van acties van de Belgische Staat op zee werd in 2003 een nationale kustwacht opgericht, onder de voogdij van de minister van Binnenlandse zaken (Koninklijk Besluit van 13 mei 2003). De structuur "kustwacht" bestaat uit een beleidsorgaan, een permanent secretariaat en een overlegplatform. Beslissingen worden met consensus genomen.

Bij de uitoefening van de Staatsbevoegdheden in de Belgische mariene gebieden (de kustwacht is enkel actief op zee) zijn de volgende federale overheidsdiensten

(FOD's), programmatorische overheidsdiensten (POD's) en ministeries betrokken:

- de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu;
- de FOD Binnenlandse Zaken;
- de FOD Mobiliteit en Vervoer;
- de FOD Financiën;
- de FOD Buitenlandse Zaken;
- de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie;
- het Ministerie van Landsverdediging;
- de POD Wetenschapsbeleid;
- de POD Duurzame Ontwikkeling.

In dit systeem was Vlaanderen waarnemer. Vertegenwoordigers van de Vlaamse administratie woonden de vergaderingen bij.

Om tot een efficiënte bevoegdheidsuitoefening te komen, is het belangrijk dat deze diensten samenwerken en gecoördineerd kunnen optreden, een beroep kunnen doen op elkaars expertise en op de informatie waarover elk van deze diensten beschikt.

2004: Samenwerkingsakkoord Maritiem erfgoed wordt afgesloten

Een samenwerkingsakkoord wordt gesloten tussen de federale overheid en het Vlaamse gewest met betrekking tot het maritiem erfgoed. Dit samenwerkingsakkoord heeft tot doel bij te dragen tot de publieke bewustmaking omtrent en een efficiënter beheer van het maritiem archeologisch patrimonium in het aan België grenzende deel van de Noordzee.

2004: Oprichting Dienst Marien Milieu binnen de FOD Leefmilieu

De FOD Leefmilieu richt een nieuwe dienst Marien milieu op om onder meer bovenstaande recente ontwikkelingen op een coherente en gecentraliseerde manier op te volgen. Deze Dienst werd vervolgens ook partner van het Coördinatiepunt GBKG, waarbij ze ook bijdraagt tot de financiering van deze structuur.

2005: Samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en het Vlaamse Gewest m.b.t. de Kustwacht

Alhoewel in 2003 in het kader van een Koninklijk Besluit (B.S. 17 juni 2003) de Vlaamse regering al een zeer actief waarnemer was, werd het als noodzakelijk ervaren om de samenwerking te verbreden onder de vorm van een samenwerkingsakkoord. De basisprincipes van dit akkoord zijn: gelijkwaardigheid tussen de partijen, respect van elke partij voor de bevoegdheden van de andere partij en vermijden van dubbele investeringskosten door het optimaal benutten van infrastructuur en middelen. Het

bepalen van de manier waarop de werkzaamheden zullen worden georganiseerd en van de rol van de betrokken departementen die eraan zullen deelnemen vormen toekomstige uitdagingen van deze "nieuwe" Kustwacht.

2.3. Andere relevante projecten, initiatieven en instituten

Vernieuwing in het beheer van de kustzone wordt enerzijds verwezenlijkt door het opzetten van nieuwe bestuursstructuren of samenwerkingsverbanden (zie 2.2.), maar daarnaast leveren ook bepaalde projecten en initiatieven een niet te onderschatten bijdrage. Het aantal projecten met als hoofddoelstelling het versterken van de integratie van het kustzonebeleid nam de laatste jaren gestaag toe.

De projecten spelen in op prioriteiten die vanuit het Europees beleid of federaal wetenschapsbeleid naar voor geschoven worden. Aangezien de prioriteiten vanuit het beleid bepaald worden, zullen de resultaten van de projecten het beleid rechtstreeks kunnen ondersteunen. Bovendien zijn, hoewel projecten steeds van beperkte duur zijn, hun resultaten vaak op lange termijn voelbaar. Opmerkelijk is dat de laatste jaren de hoofdlijnen van subsidieprogramma's niet langer sectoraal worden geformuleerd, maar dat duurzaamheid en sectoroverschrijdend denken voorop gesteld worden. Dit creëert een vruchtbaar klimaat voor geïntegreerde projecten.

De laatste jaren werden ook verschillende netwerkprojecten opgezet, zoals ENCORA en CoPraNet. Deze ontwikkelingen worden binnen België nauwgezet opgevolgd.

1976: Oprichting van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM)

Eén van de opdrachten van de BMM is het systematisch onderzoek van de kwaliteit van de zee: monitoring. Verder ontwikkelt de BMM mathematische simulatiemodellen voor de Noordzee. Die modellen doen voorspellingen over stormen, getijden, golven en de verspreiding van olievlekken. Men ontwikkelt zelfs computermodellen voor het onderzoek van biologische verschijnselen, zoals het schuim op de zee, veroorzaakt door de algensoort *Phaeocystis*. De BMM levert tevens een belangrijke bijdrage tot het duurzaam beheer van de Noordzee. De BMM verstrekt de overheid advies over bepaalde activiteiten op zee, geeft een beoordeling van het milieueffectenrapport en geeft advies aan de bevoegde minister.

Sinds 97 is de BMM een departement van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), een wetenschappelijk instituut onder het Federaal Wetenschapsbeleid (vroeger DWTC). De domeinen

waarbinnen de BMM werkzaam is, behoren tot de bevoegdheden van de Minister van Leefmilieu, de Minister van Wetenschapsbeleid en de Minister van de Noordzee.

1997: Integraal natuurproject voor de kust: LIFE-Integral Coastal Conservation Initiative

In 1997 ging, voor een periode van 4 jaar, het eerste integraal natuurproject voor de kust van start. Onder deze integrale benadering werd door de federale overheid –bevoegd voor de zee- en door de Vlaamse leefmilieuadministraties een beschermingsbeleid voor het kustecosysteem uitgewerkt dat zowel het mariene als het landgedeelte omvat.

1998: Pilootproject rond geïntegreerd Kustzonebeheer

Het project TERRA-Coastal Zone Management werd opgestart in het kader van het Europese GBKG demonstratie Programma, met uitvoeringstermijn 1998-2000. De Afdeling Kust (van de administratie Waterwegen en Zeewezen) trad op als projectleider, de provincie West-Vlaanderen stond in voor de inhoudelijke uitwerking.

In het kader van dit project werden naast enkele gebiedsspecifieke studies ook volgende rapporten geproduceerd. Deze lagen aan de basis van een verdere uitwerking van GBKG:

- Aanbevelingen voor een geïntegreerd beheer van het kustgebied in België, juni 2001
- Juridische inventaris van de kustzone in België, januari 2000
- Voorstel van bestuurlijke en juridische verankering voor een geïntegreerd beleid van de Belgische kustzone, mei 2003

- Communicatieplan geïntegreerd kustzonebeheer, december 1999
- Bepalen en opvolgen van de duurzaamheid van de kust, september 2001.

1999: Interreg project SAIL (schema d'Amenagement Intégrée du Littoral)

Dit project had als hoofdthema “Geïntegreerd Kustzonebeheer”. Naast algemene strategische acties werden ook concrete realisaties voorgesteld ter illustratie van geïntegreerd werken, en dit in Zeeland (Nederland), Noord Frankrijk, Kent en Essex in Engeland en West-Vlaanderen. Het project groeide uit tot een partnerschap rond de Zuidelijke Noordzee, dat tot op de dag van vandaag nog steeds samenkomt.

1999: Oprichting van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Om het wetenschappelijk onderzoek van de kust en het mariene milieu te ondersteunen en zichtbaar te maken, onder meer door een informatieblad gericht naar een breed publiek uit te brengen, “De Grote Rede”. De stichtende leden zijn de Vlaamse regering, de provincie West-Vlaanderen en het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek.

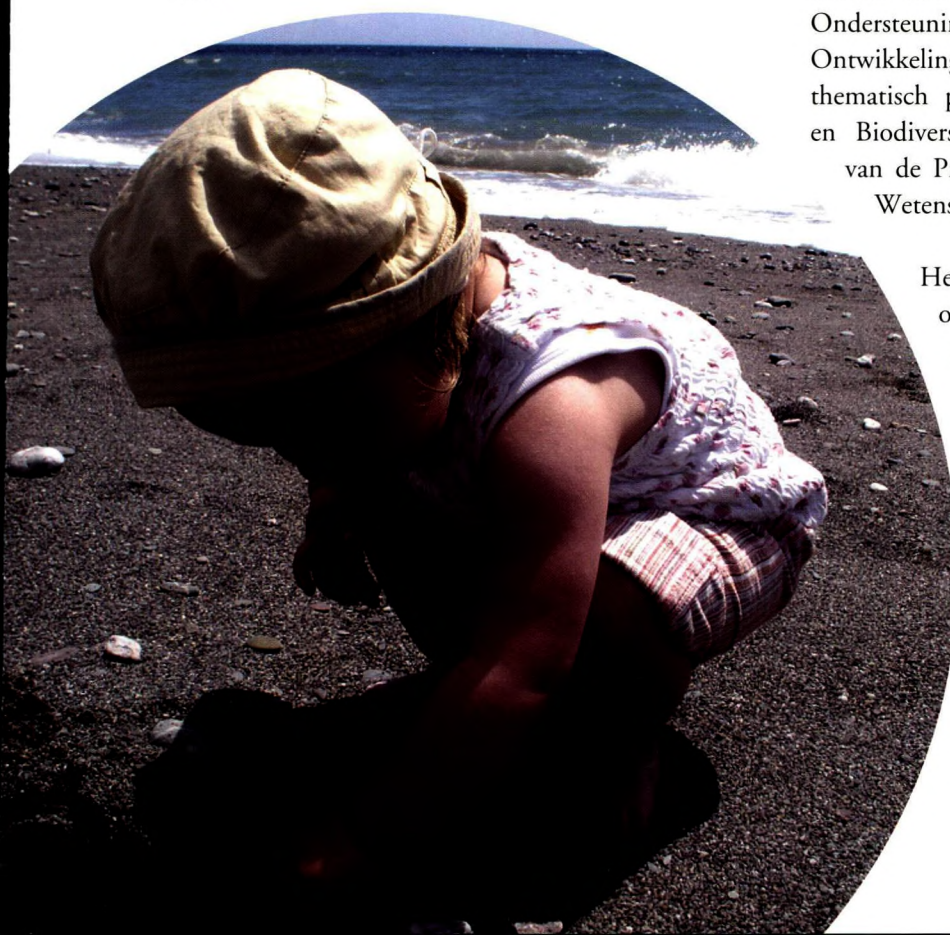
2000-2006: PODO II “Plan voor wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op Duurzame Ontwikkeling”

De campagnes van de Belgica, uitgevoerd in het kader van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, hebben betrekking op het “Plan voor wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op Duurzame Ontwikkeling” “PODOII (2000-2006), voornamelijk het thematisch programma “Global Change, Ecosystemen en Biodiversiteit”, en andere onderzoeksprogramma's van de Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid.

Het tweede Plan voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling sluit aan, zoals uit de titel blijkt, op het eerste Plan voor wetenschappelijke ondersteuning dat in 2001 werd afgerond.

Het PODO II behoudt de algemene doelstellingen van het PODO I, te weten:

- de uiterst complexe problematiek van duurzame ontwikkeling nader toelichten;
- de wetenschappelijke basisgegevens verzamelen en interpreteren die richting kunnen geven aan de voorbereiding van een beleid inzake DO en de uitvoering ervan;

- voorstellen formuleren en instrumenten uitwerken om een beleid inzake DO te kunnen opzetten, evalueren en sturen.

Twee aanvullende delen vormen de grote lijnen van het plan:

- een deel "Duurzame productie- en consumptiepatronen"
- een deel "Global change, ecosystemen en biodiversiteit"

Deel I "Duurzame productie- en consumptiepatronen" behandelt de thema's "productie" en "consumptie" in een context van duurzame ontwikkeling, de invloeden ervan op mens (sociale en economische aspecten) en milieu en de verschillende actoren die erbij betrokken zijn, om tot een globale aanpak van de problematiek te komen.

Deel I is toegespitst op vier thema's:

- Algemene vraagstellingen, verbonden aan productie- en consumptiepatronen: bijv. een geïntegreerd productbeleid, eerlijke handel, gedrag van de producent en consument, enz.
- Energie: problematiek van de klimaatsverandering, modellering van de broeikasgas emissies, rationeel energiegebruik (REG), alternatieve en hernieuwbare energiebronnen, beleidsinstrumenten om een duurzame productie en consumptie van energie op te zetten, enz.
- Transport: mobiliteitsgedrag (activiteitenketens, modale keuze, culturele aspecten), stedelijk transport, goederen-transport (intermodaal), verkeersveiligheid, beleidsinstrumenten voor transport, duurzaamheidsinvloeden op globaal en lokaal niveau, enz.
- Agro-voeding: tracing en authenticiteit van GGO's, voorspellende microbiologie, controle op residuen, evaluatie van het duurzaamheidsniveau in de agrarische systemen, labels, verwachtingen van de consumenten, enz.

Het onderzoek dat in dit deel wordt uitgevoerd, draagt bij tot een analyse van de situatie (bijv.: ontwikkeling van analyse-instrumenten, verzameling van gegevens, ontwikkeling van indicatoren) en tot de ontwikkeling en evaluatie van instrumenten die de besluitvorming ondersteunen. De verschillende onderzoeksprojecten worden in details voorgesteld op de volgende website: <http://www.belspo.be/belspo/fedra/>

3. Visies en planning op kustniveau

Hoewel één geïntegreerd beleidsdocument voor de kust niet beschikbaar is, werden de laatste jaren voor verschillende sectoren beleidsdocumenten opgesteld die betrekking hebben op het volledige kustgebied of op een deelgebied ervan. Hieronder worden de belangrijkste vermeld. Uiteraard zijn heel wat meer documenten geproduceerd over (aspecten van) de kust, maar een toekomstvisie op de ontwikkeling van de kust is niet altijd expliciet terug te vinden.

1989: Rampenplan Noordzee

De Belgische kust grenst aan Pas-de-Calais, één van de drukst genavigeerde stukken zee de wereld.

Twee grote transitvaarroutes situeren zich in de Belgische maritieme zone (Noordhinder TSS en Westhinder TSS). Bovendien doorkruisen vele schepen de Belgische territoriale zee op weg naar, of afkomstig van, de havens van Antwerpen, Zeebrugge of Oostende. Dit intensief verkeer in de nauwe vaarroutes brengt ernstige risico's van milieuverontreiniging met zich mee, vooral indien er zich een botsing zou voordoen.

Rampen kunnen immers niet worden uitgesloten, zoals bijvoorbeeld duidelijk werd bij het ongeluk met de "Herald of Free Enterprise". Het was deze gebeurtenis die de aanleiding vormde voor de ontwikkeling van het eerste "Rampenplan Noordzee". Inmiddels werd dit plan reeds een aantal maal geactualiseerd.

Op nationaal niveau is het de minister van binnenlandse zaken die juridisch verantwoordelijk is voor de coördinatie van de nodige interventies in geval van een zich voordoende ramp. Dit is ook zo op het moment dat een ernstige verontreiniging zich voordoet op Belgisch grondgebied of in de territoriale zee. In geval van een dergelijk ongeluk zich voordoet, en het Rampenplan Noordzee geactiveerd dient te worden, kan de Minister van binnenlandse zaken echter zijn bevoegdheid overdragen aan de Gouverneur van de provincie West-Vlaanderen.

1993: Het Duinendecreet wordt goedgekeurd

Een zeer belangrijke stap voor de bescherming van natuurwaarden aan de Belgische kust op landzijde was de goedkeuring van het zogenaamde "duinendecreet" van 14

juli 1993. Deze beschermingsmaatregel vormde de basis voor een aankoopbeleid van duinen door de Vlaamse overheid. Het decreet legt een bouwverbod op binnen twee types gebieden:

- 'voor het duingebied belangrijk landbouwgebied', gelegen in zones met een agrarische bestemming; hier kan het agrarisch gebruik mits beperkingen op de bedrijfsuitbreiding verder gezet worden.
- 'beschermd duingebied', gelegen in zones met overige gewestplanbestemmingen; hier geldt een bouwverbod tenzij voor werkzaamheden ten behoeve van natuurbehoud of kustverdediging.

De beschermingsstatus werd toegekend op basis van 4 criteria: oppervlakte, ruimtelijk-ecologische context, actuele biologische waarde en geomorfologie.

1996: Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust²

Deze Ecosysteemvisie vormde de beleidsbasis voor de bescherming en het herstel van het kustecosysteem. Onder meer het aankoopbeleid van duingebieden werd hierop geënt.

1997: Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling

De Belgische federale overheid is reeds meer dan een decennium actief rond duurzame ontwikkeling, en heeft ook gedurende de afgelopen jaren sterke vooruitgang geboekt in dit veld. Sinds 1997 bestaat er op federaal niveau een wet inzake duurzame ontwikkeling, dewelke de opmaak van een Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling voorschrijft. De wet voorziet daarnaast ook in de opmaak van een Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling. Het Federaal Plan Bureau kreeg de taken toegewezen dit Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling op te stellen en in te staan voor de voorbereiding van het Federaal Plan inzake duurzame ontwikkeling.

Sinds 1999 wordt er voor duurzame ontwikkeling uitdrukkelijk een politiek verantwoordelijke in de federale regering aangeduid. De federale wet voor duurzame ontwikkeling heeft ook geleid tot de oprichting van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, de zogenaamde ICDO. De belangrijkste opdracht van deze Interdepartementale Commissie is de voorbereiding en de opvolging van het vierjaarlijks Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling. De Commissie draagt de eindverantwoordelijkheid voor het opstellen van een voorontwerp van Plan, op basis waarvan een brede raadpleging wordt georganiseerd. De eerste editie van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling dekte

de periode 2000-2004. Het federale regeerakkoord van juli 2003 ondersteunde de opmaak van het 2de Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling voor de volgende vier jaar, waarin de Europese duurzaamheidsstrategie en de slotverklaring van de Wereldtop in Johannesburg wordt vertaald. Het tweede Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling stelt de thema's van de Europese strategie voor Duurzame Ontwikkeling centraal, en werkt acties uit om de doelstellingen binnen deze thema's te realiseren. Beide plannen richten zich onder meer tot de belastingen die terug te vinden zijn in de kustzones.

1999: De "MMM"-wet (*wet van 20 januari 1999 tot bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België*)

Dit is een zeer belangrijke stap voor de bescherming van natuurwaarden aan de zeezijde. Deze wet biedt de rechtsbasis om het Belgisch deel van de Noordzee te behoeden tegen zeegebonden verontreiniging en om aan natuurbehoud, -herstel en -ontwikkeling te kunnen doen.

In deze belangrijke wet worden de algemene beginselen van milieurecht opgesomd:

- Het preventiebeginsel: beter voorkomen dan genezen
- Het voorzorgsbeginsel: preventiemaatregelen moeten genomen worden indien er gronden voor bezorgdheid voor verontreiniging bestaan
- Het beginsel van duurzaam beheer: de menselijke activiteiten moeten op zodanige wijze beheerd worden dat het mariene ecosysteem verder in staat is om het gebruik van de zee blijvend te verzekeren
- Het vervuiler-betaalt-beginsel: de kosten voor de maatregelen ter voorkoming en bestrijding van verontreiniging zijn voor rekening van de vervuiler

- Het herstelbeginsel: bij schade of milieuverstoring moet het mariene milieu, in de mate van het mogelijke, in de oorspronkelijke toestand hersteld worden

Ook het beginsel van objectieve aansprakelijkheid wordt vastgelegd: bij elke schade of milieuverstoring van de zeegebieden ten gevolge van een ongeval of een inbreuk op de wetgeving, is diegene die de schade of milieuverstoring heeft veroorzaakt, verplicht deze te herstellen, zelfs al heeft hij geen fout begaan.

Verder wordt de basis gelegd voor de instelling van mariene reservaten en de bescherming van dieren en planten. Er wordt een algemene verplichting ingesteld om activiteiten waarvoor vooraf een vergunning is vereist, te onderwerpen aan een milieu-effectenrapport (op initiatief van de aanvrager) en een milieu-effectenbeoordeling, vóór en tijdens deze activiteiten (door de overheid).

2002: Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV)³ en het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen⁴

Op het Vlaamse niveau wordt “de Kust” in het RSV als een stedelijk netwerk aangeduid. De Kustruimte wordt gezien als de gordel van badplaatsen langs de Koninklijke Baan, gesitueerd tussen zee en polder. In het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan wordt de kust eveneens als een afzonderlijke deelruimte, met eigen gewenste ruimtelijke structuur, aangeduid. Deze ruimtelijke structuurplannen zijn bepalend voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling van de kust (aan de landzijde) en zullen bijgevolg ook een invloed hebben op het beheer van de kustruimte.

2002: Strategisch beleidsplan voor Toerisme en Recreatie aan de kust⁵

Voor het eerst wordt in dit document een toeristisch langetermijnplan specifiek voor de kust opgemaakt. Alhoewel het plan vertrekt vanuit een toeristische visie, worden ook relaties gelegd naar andere sectoren.

2003: Het Masterplan Noordzee

Dit vormt een visie voor een leefbare toekomst, met als sleutelwoord duurzaam beheer. In deze visie poogt men de verschillende economische activiteiten te verzoenen en tegelijkertijd de natuurwaarden te behouden. Duurzaam beheer krijgt voor zandwinning, maritiem transport, de visserij, het toerisme, de windmolens, de natuur en het onroerend erfgoed telkens een andere invulling. Men moet oog hebben voor het specifieke zonder het totaalbeeld uit het oog te verliezen.

In 2003 werd door de Noordzeeminister de doelstelling geformuleerd om een duurzaam beheerplan te ontwikkelen voor de Noordzee. Er werd toen gesteld dat de ruimtelijke invulling van de Noordzee in fasen zou gebeuren en dat er telkens overleg zou gepleegd worden met alle betrokken actoren, daarbij rekening houdend met de resultaten van de bestaande wetenschappelijke studies.

In de eerste fase werden nieuwe regels vastgelegd voor de zandwinning en elektriciteitsproductie, door onder meer zones waarin deze activiteiten mogen plaatsvinden af te bakenen en een duurzame aanpak in de vergunningsprocedure te integreren. In de tweede fase werden beschermde mariene gebieden afgebakend en de nodige beheersmaatregelen gedefinieerd. Beide fasen werden succesvol afgerond en we beschikken nu over een “kadaster” voor de Noordzee.

Vergeleken met de situatie op Europees, en zelfs op mondiaal niveau, staat België inzake ruimtelijke ordening op zee intussen ver. Ruimtelijke planning in zee blijft voor de meeste landen beperkt tot hun kustwateren, maar verloopt daarbuiten problematisch. Niet de grootte blijkt de doorslaggevende sleutel voor succes, maar wel de gebruikte aanpak en methodiek.

2005: Leefbaarheidonderzoek voor de kust⁶

De kust kent een heel typische sociale problematiek. Alle kenmerken hiervan werden in het kader van deze studie nauwgezet in kaart gebracht. Dit kan gebruikt worden als basis voor het sociaal beleid van de kust.

2005: Visie- en krachtlijnennota⁷ voor een geïntegreerd Kustveiligheidsplan

In 2004 werd door de Afdeling Kust van het Vlaamse Gewest de opdracht gegeven een geïntegreerde nota op te stellen voor een toekomstig Kustveiligheidsplan, aan de hand van een bevraging van sleutelactoren aan de kust. Ook deze nota vertrekt vanuit één functie, namelijk zeewering, maar in het document worden verbanden gelegd met andere kustgebonden belangen, zoals biodiversiteit, natuurbescherming en toerisme.

2006: Nationale strategie biodiversiteit

Bij de uitwerking van een nationale strategie inzake biodiversiteit werkt de FOD Leefmilieu in nauw overleg samen met het geheel van bevoegde regionale en federale departementen. De strategie zal concrete doelstellingen vastleggen om zo bij te dragen aan het behalen van de Europese doelstelling het verlies van biodiversiteit ook in de kustgebieden vóór 2010 af te remmen.

Naar een coördinatiestructuur voor kustbeheer als onderdeel van de uitvoeringsstrategie.

1. Het Coördinatiepunt

1.1. Een partnerschap voor coördinatie

De kustzone vormt een gebied dat bij uitstek gekenmerkt wordt door een intensief gebruik door de mens. Het natuurlijk ecosysteem komt dan ook onder grote druk te staan. Dit ecosysteem is niet enkel vanuit ecologisch perspectief belangrijk, maar biedt eveneens de menselijke activiteiten en woongebieden de nodige bescherming. De natuur in deze zone heeft heel sterk te lijden gehad onder een explosieve groei van menselijke activiteiten: woningbouw, havenontwikkeling en industrie, toerisme en recreatie, en alle hiermee gepaard gaande omkadering en infrastructuur. Versterking en herstel van de natuur aan de kust en van de zeewering zijn daarom aspecten bij uitstek die in kustbeheer naar voor geschoven worden. Hierbij worden weliswaar de economische en sociale belangen van de kust niet uit het oog verloren.

Het Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden werd in 2001 opgericht omdat er een vraag bestond naar:

- een structureel overleg rond het beheer van de kust;
- objectieve communicatie naar een breed publiek;
- centrale opvolging van de ontwikkelingen in de kustzone;

Een bijkomend belangrijk aandachtspunt dat prominent naar voren kwam bij het ontwikkelen van een strategie voor de kustzone was de sectorale bevoegdheidsverdeling (zie ook hoofdstukken 2 en 5).

Eigen aan geïntegreerd werken is dat een intersectorale denkwijze voorop staat. Aangezien de administraties volgens sector ingedeeld zijn (natuur, economie, infrastructuur, enz) was het niet eenvoudig om uit te

maken wie nu de leiding op zich moest nemen bij het vorm geven aan geïntegreerd kustzonebeheer. Een andere vraag was op welk overheidsniveau men het voortouw kon nemen.

Hierbij drukten ook de lagere besturen de wens uit nauw betrokken te worden bij de werkzaamheden. In België werd dit mogelijk gemaakt door het afsluiten van een partnerschap tussen de Vlaamse overheid en de provincie West-Vlaanderen, de enige provincie die aan de kustzone grenst. De provincie kon deze taak opnemen vanuit haar traditie gebiedsgericht te werken. Een werkwijze waarbij men, bij het ontwikkelen van het beleid en beheer, vertrekt van de eigen specificiteit en de noden van het gebied in kwestie.

Gezien er sterke banden bestaan tussen de provincie en de gemeenten, wordt ook deze lokale en belangrijke bestuurslaag betrokken bij het kustzonebeheer.

In 2001 werd tussen de provincie en het Vlaamse Gewest (de Vlaamse minister voor leefmilieu en infrastructuur) een overeenkomst voor een periode van 3 jaar getekend voor het opzetten en uitbouwen van een Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden. Na een evaluatie en het bijstellen van de taken ging in oktober 2004 een nieuwe overeenkomst van start voor een periode van 3 jaar (tot eind september 2007). Naast de partners van de eerste fase (2001-2004), de provincie West-Vlaanderen (als projectleider), Afdeling Natuur, de Europese Commissie (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) en het Vlaams Instituut voor de Zee, traden twee nieuwe partners toe in 2004: FOD Leefmilieu en AWZ – Afdeling Kust. Daardoor werd de “sectorale” vertegenwoordiging verder verbreed.

1.2. Een organisatiestructuur met vele betrokkenen

De structuur van het Coördinatiepunt, die nog ter goedkeuring moet worden voorgelegd aan de politieke verantwoordelijken van de partners van het Coördinatiepunt, werd heel nauwgezet uitgedacht om een goede samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren te verzekeren. Vandaar dat ook heel wat andere

administraties en partners aan de kust opgenomen werden in de organisatiestructuur van het Coördinatiepunt, want het is noodzakelijk bruggen te slaan tussen alle overheden en partners. Er nemen met andere woorden in totaal meer partners deel aan de werkzaamheden dan het aantal financierende partners.

Het Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden bestaat uit volgende organen:

De stuurgroep (nog op te richten)

Deze ambtelijke groep op hoog niveau zou richting geven aan het duurzaam kustbeleid en vormt de rechtstreekse link met de betrokken kabinetten. Zowel de gemeenten, de provincie West-Vlaanderen, de relevante departementen en instellingen van de Vlaamse overheid als de FOD DG Leefmilieu voor de federale overheid zouden vertegenwoordigd zijn in de stuurgroep.

De stuurgroep zou de volgende taakomschrijving hebben:

- sectoroverschrijdende thema's (bijvoorbeeld projecten, beleidsvoornemens, beleidsplannen) met alle betrokken administraties openlijk te bespreken, hierover te overleggen en informatie uit te wisselen. Op deze manier voorkomt men conflicten en wordt er gestreefd naar een duurzamer beheer van de kust.
- oplossingen voor conflicten voor te stellen en strategische sturing van het duurzaam kustbeheer voor te bereiden. De voorstellen van de stuurgroep worden steeds ter goedkeuring voorgelegd aan de bevoegde ministers.
- een kustforum te organiseren (zie lager).
- ad-hoc werkgroepen (indien dit wenselijk wordt geacht).

De taakgroep

Deze ambtelijke groep is niet alleen verantwoordelijk voor de opvolging van de opdrachten die ze ontvangt van de stuurgroep en voor de voorbereiding van de stuurgroepwerkzaamheden maar staat daarnaast ook in voor de praktische en concrete opvolging van het geïntegreerde kustzonebeheer.

In de taakgroep zitten vertegenwoordigers van de betrokken diensten van de provinciale, Vlaamse en federale overheid.

Het Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur staat in voor de dagelijkse opvolging, leidt de werking van het secretariaat, bepaalt het jaarlijkse werkprogramma van het Coördinatiepunt en verzorgt de financiële opvolging.

Ze is samengesteld uit één vertegenwoordiger van elke van de volgende partners van het Coördinatiepunt:

- De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Directoraat Generaal Leefmilieu

- MDK, Maritieme dienstverlening en kust, afdeling kust, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
- AMINAL, afdeling Natuur, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
- Provinciebestuur West-Vlaanderen
- Vlaams Instituut voor de Zee

Ad hoc werkgroepen

De stuurgroep of taakgroep kan beslissen om een ad hoc werkgroep op te richten om een specifiek thema of probleem op te volgen.

Kustforum

Het bestaan van een kustforum moet informatiedoorstroming naar het maatschappelijk middenveld vergemakkelijken en aan alle betrokkenen de mogelijkheid bieden om zelf nieuwe thema's inzake duurzaam kustbeheer naar voren te schuiven.

Het ligt nog niet vast hoe deze klankbordgroep precies zal worden georganiseerd, de stuurgroep zal instaan voor de concrete uitwerking hiervan.

1.3. Doelstelling en taken van het Coördinatiepunt

De doelstellingen van het coördinatiepunt werden op 1 december 2004 nader gedefinieerd op een strategisch planningsmoment met de partners.

Als **missie** kreeg het Coördinatiepunt mee:

“duurzaam beheer van het kustgebied in België stimuleren. Het Coördinatiepunt is tevens een aanspreekpunt voor al wie in de kustzone met sectoroverschrijdende thema's te maken krijgt.”

De strategische **doelstellingen** van het coördinatiepunt GBKG werden als volgt gedefinieerd:

- communiceren over, en een draagvlak creëren voor, geïntegreerd beheer van het kustgebied
- optreden als aanspreekpunt voor dit geïntegreerd beheer
- meewerken aan de implementatie van de aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2002 betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa
- opvolgen van de duurzaamheidsindicatoren (zie lager) van het kustgebied
- bevorderen van integratie van planning en beleid in het kustgebied

Hierbij biedt het Coördinatiepunt een platform voor overleg over, en integratie van, het kustbeleid, maar kan het niet in de plaats van de bevoegde overheden optreden.

Om de strategische doelstellingen te realiseren ontplooit het Coördinatiepunt GBKG onderstaande **activiteiten**. Voor de verdere invulling van deze taken wordt jaarlijks een werkprogramma opgesteld.

a. Communicatie en sensibilisatie:

- a.1. Het realiseren van concrete acties in het kader van geïntegreerd kustbeheer om op deze wijze een draagvlak te creëren;
- a.2. Zelf publicaties (brochures, folders, posters, artikels, website) verzorgen over specifieke, kustgebonden, sectoroverschrijdende thema's of in dit verband een bijdrage leveren aan andere publicaties;
- a.3. Deelnemen aan publieksdagen, studiedagen, workshops en symposia;
- a.4. Organiseren of mede-organiseren van studiedagen, workshops en symposia;

b. Aanspreekpunt

- b.1. Een informatieloket beheren en op objectieve wijze informatie verstrekken aan beleidsverantwoordelijken, leerkrachten, studenten, geïnteresseerde burgers, enz. uit binnen- en buitenland;
- b.2. Informatie verstrekken naar soortgelijke actoren in de internationale gemeenschap;
- b.3. Deelnemen aan Europese en internationale

projecten en netwerken relevant voor geïntegreerd kustzonebeheer;

c. Implementatie Europese Aanbeveling

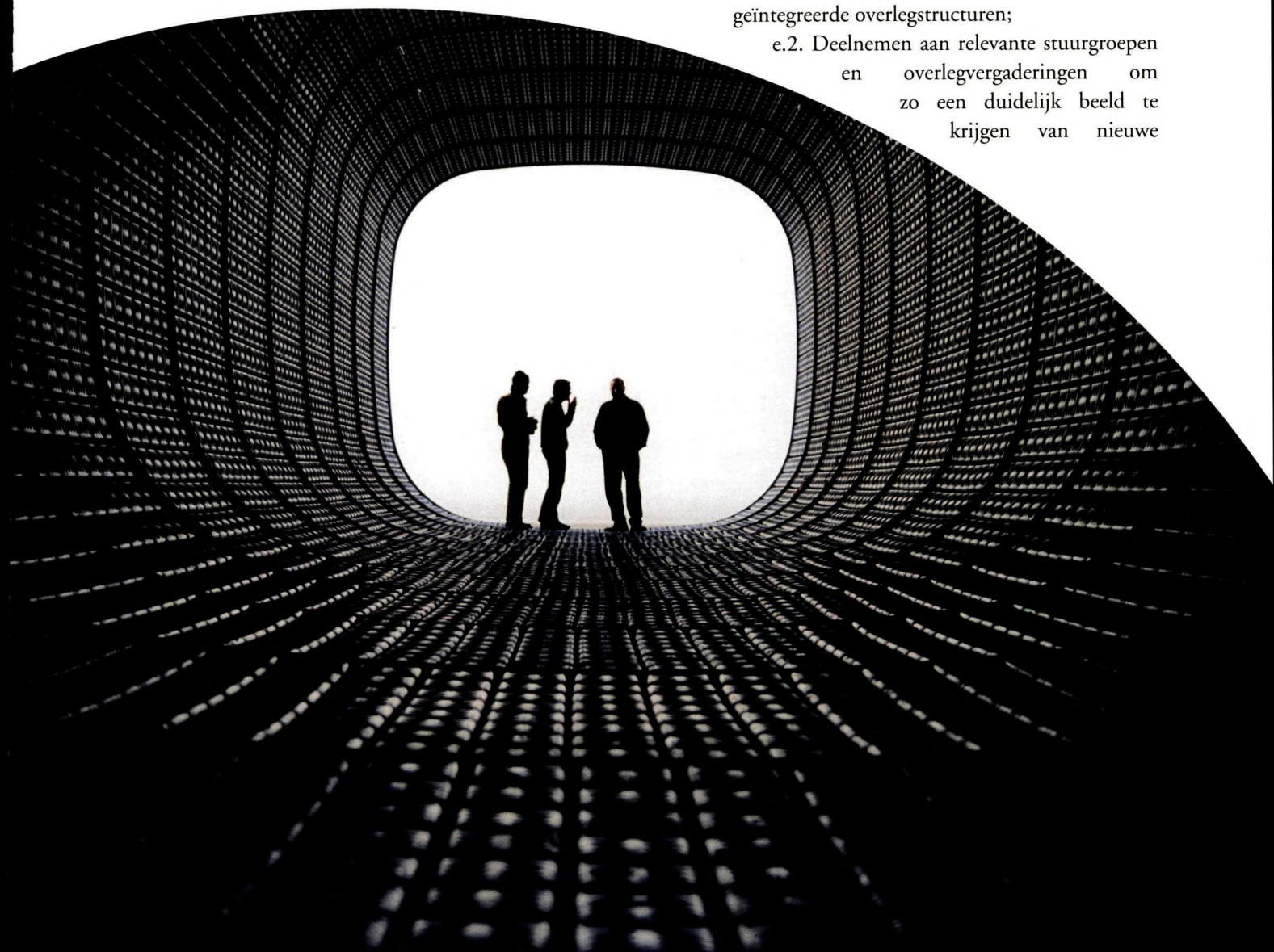
- c.1. Alle activiteiten van het Coördinatiepunt zullen vallen binnen het kader van duurzaam kustbeheer. Er zal steun verleend worden bij het voorleggen van rapporten opgesteld in het kader van de aanbeveling aan de Europese Commissie, en dit binnen de vastgestelde termijnen;
- c.2. Deelnemen aan de Expertengroep GBKG van de Europese Commissie op vraag van de betrokken besturen;

d. Duurzaamheidsbarometer

- d.1. Bijhouden en actualiseren van de gegevens verzameld in functie van de indicatoren die opgenomen zijn in de duurzaamheidsbarometer voor de kust;
- d.2. Het gebruik van de kustindicatoren als beleids-ondersteunend instrument stimuleren;

e. Integratie planning en kustbeleid

- e.1. Het waarnemen van het Secretariaat van specifieke geïntegreerde overlegstructuren;
- e.2. Deelnemen aan relevante stuurgroepen en overlegvergaderingen om zo een duidelijk beeld te krijgen van nieuwe

beleidsontwikkelingen en toekomstplannen. De bedoeling hiervan is de verschillende belangengroepen aan de kust te assisteren bij het beter op elkaar afstemmen van hun beleid.

2. Implementatie van de Europese Aanbeveling: waar staan we nu?

Bij de implementatie van de Europese Aanbeveling inzake geïntegreerd kustzonebeheer worden de lidstaten in de eerste plaats uitgenodigd een nationale inventarisatie op te stellen van alle belangrijke actoren, wetten en instellingen die het beheer van de kustzone beïnvloeden. Vervolgens moet, op basis van de resultaten van deze inventarisatie, een strategie uitgewerkt worden om het geïntegreerd beheer van het kustgebied vorm te geven.

2.1. De nationale inventaris (stocktake)

Een eerste **grondige en volledige analyse** van de stand van zaken van het kustbeheer in België werd opgemaakt naar aanleiding van het project "TERRA - Coastal Zone Management" (Aanbevelingen voor een geïntegreerd beheer van het kustgebied in België, juni 2001). Dit rapport werd ter goedkeuring voorgelegd aan de betrokken administraties, maar niet aan het maatschappelijk middenveld (stakeholders). Een –weliswaar beperktere– actualisering van het rapport werd opgesteld door het Maritiem Instituut (Universiteit van Gent) in het kader van het project "COREPOINT - Coastal Research Policy Integration". Deze rapporten werden dus opgesteld in het kader van Europese projecten.

Een beschrijving van **gebruiksfuncties** van **en activiteiten** aan de kust werd in 2004 gepubliceerd onder de vorm van De Kustatlas Vlaanderen/België (K. Belpaeme en P. Konings, 2004, 100p.). De Kustatlas werd opgevat als een aantrekkelijk fotoboek, wetenschappelijk correct maar tevens toegankelijk voor een groot publiek. Het boek kon op zeer veel interesse rekenen, niet enkel bij beleidsmakers maar tevens bij kustbewoners en geïnteresseerden, die ze in de boekenwinkel konden aankopen. Sinds november 2005 is de Kustatlas ook in vier talen on-line beschikbaar (www.kustbeheer.be).

Een weergave van de **toestand** van de kust was in 2003 voor het eerst beschikbaar onder de vorm van duurzaamheidsindicatoren voor de kust. Een beschrijving van het proces en de resultaten is opgenomen in hoofdstuk 4.

Een overzicht van de **wetgeving** met betrekking op de kust werd voor het eerst opgemaakt in 2000. Sinds 2002 wordt jaarlijks een overzicht van nieuwe en gewijzigde wetgeving bijgehouden, en in 2004 kwam zelfs een heuse **Kustcodex**⁸ uit die alle wetteksten met betrekking tot de kust bevat.

Op nationaal niveau is het **Federaal Planbureau (FPB)**, een instelling van openbaar nut, actief in het maken van studies en vooruitzichten over economische, sociaal-economische en ecologische beleidsvraagstukken. Daartoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, verkent het de mogelijke evoluties, identificeert het alternatieven, evalueert het de gevolgen van beleidsmaatregelen en doet het voorstellen. Zijn wetenschappelijke deskundigheid staat ter beschikking van de regering, het parlement, de sociale partners en nationale en internationale instellingen. Het FPB zorgt voor een ruime verspreiding van zijn werkzaamheden. De resultaten van het onderzoek worden aan de gemeenschap meegedeeld en dragen bij tot het democratisch debat. Een van de activiteiten van het FPB is de voorbereiding van het Federale Plan voor Duurzame Ontwikkeling. Actie 20 van het 2de **Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling** heeft betrekking op de zee en kustgebieden en maakt specifieke referenties naar de Aanbeveling 2002/413/EC.

Dit Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling werd vastgesteld in uitvoering van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Zoals bepaald in deze wet worden in dit federaal Plan "de maatregelen vastgelegd die op federaal vlak genomen dienen te worden om de doelstellingen van duurzame ontwikkeling te verwezenlijken". Het federaal Plan bezit zowel kenmerken van een normatieve als een indicatieve planning. Hoewel het Plan wordt vastgesteld door middel van een koninklijk besluit heeft het geen dwingend karakter en geen onmiddellijke gevolgen voor de burgers. Het Plan heeft dus geen verordenende kracht, maar geeft de beleidslijnen weer die de regering voornemt uit te voeren. De maatregelen die erin opgenomen zijn, zullen verder worden uitgewerkt en uitgevoerd via de gebruikelijke besluitvormingsprocedures en zullen, waar dit vereist is, aan het parlement ter goedkeuring worden voorgelegd.

Een beleid inzake duurzame ontwikkeling houdt talrijke uitdagingen in, met name het herstel van de economische groei, de creatie van nieuwe banen, de opvang van de kosten voor de vergrijzing, de versterking van de sociale zekerheid, betere en beter toegankelijke gezondheidszorg, een doelmatiger openbaar bestuur, milieubescherming en duurzame mobiliteit. Met dit plan wil de regering die uitdagingen aangaan. Dit is noodzakelijk voor het vrijwaren van het welzijn van de komende generaties. De federale regering sluit zich hiermee aan bij een brede internationale beweging.

Naast de werkzaamheden van het Federaal planbureau werd er ook in het kader van de **Belgische kustwacht** een overzicht voorbereid van de **wetgeving** die betrekking heeft op de zee.

Een volledige analyse waarbij conflicten tussen werkingsstructuren of tussen actoren en lacunes in de

wetgeving worden geïdentificeerd is er dus niet. Wel wordt naar aanleiding van gerichte acties een analyse opgemaakt. In het kader van de Europese Aanbeveling inzake geïntegreerd kustzonebeheer werd een eerste knelpuntenanalyse gemaakt; deze oefening nam de vorm van een denkoefening rond land-zee interacties (zie hoofdstuk 5).

2.2 Strategie voor de implementatie van GBKG

Het overleg met de bestuurlijke kustactoren toonde aan dat er voorkeur aan gegeven wordt om *geen nieuwe strategie* uit te tekenen voor de kust, maar wel om gebruik te maken van bestaande beleidsplannen en instrumenten. In het kader van de aanpak uitgewerkt om het geïntegreerd beheer van het kustgebied vorm te geven, kunnen vele verschillende acties worden gesitueerd. Een belangrijk aspect hiervan is ruimtelijke ordening, die zowel plaatsvindt op zee als op land. Ook andere elementen, zoals het duurzaam reinigen van de stranden, de activiteiten van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling en de communicatie naar de bevolking en de betrokken partijen toe, maken deel uit van de ontwikkelde aanpak voor geïntegreerd kustzonebeheer.

In onderstaande tekst worden de acties op land en op zee besproken die werden georganiseerd in het kader van de aanpak voor geïntegreerd kustzonebeheer. De Europese aanbeveling maakt ook melding van acties die zowel op zee als op land worden ondernomen, bij het beheer van de wisselwerking tussen land en zee. Deze wisselwerking wordt in België als zeer belangrijk ervaren, en wordt in dit document dan ook apart besproken in hoofdstuk 5.

2.2.1 Acties op land: de Ruimtelijke planning op Land

Ruimtelijkeplanning vormt een belangrijk instrument bij het uitwerken van een geïntegreerde strategie. Wat de landzijde betreft werd de kust in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen als een stedelijk netwerk aangeduid. In het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan werd deze zone als een afzonderlijke deelruimte opgenomen. Vervolgens werden er, bij het opstellen van de toekomstige detailontwikkeling, beleidsprioriteiten geformuleerd. Deze prioriteiten werden decretaal vastgelegd en hebben een procedure van openbaar onderzoek doorlopen.

Bij het formuleren van de beleidsprioriteiten werd ernaar gestreefd het ruimtegebruik te optimaliseren terwijl er tegelijkertijd genoeg ruimte beschikbaar blijft voor verscheidenheid.

De ruimtelijke beleidsprioriteiten zijn:

- toerisme en natuur met elkaar verweven;
- concentratie in de bestaande kernen;
- de open ruimte bewaren;
- luchthaven en zeehavens als economische poorten;
- economische ontwikkelingen enten op toerisme en recreatie;
- de kustweg verbindt de badplaatsen met elkaar;
- optimaliseren van de bereikbaarheid en de mobiliteit;

Om te illustreren op welke wijze Ruimtelijke planning kan dienen als instrument bij het uitwerken van een geïntegreerde strategie worden hieronder enkele voorbeelden gegeven.

De initiatieven kunnen al dan niet binnen decretale planningsprocedures vallen.

a) Ruimtelijke plannen voor beheer van strand en dijk

De kust en vooral het strand, de duinen en de dijk, zijn de toeristische trekpleister van West-Vlaanderen. De vraag naar nieuwe activiteiten en constructies op strand en dijk neemt jaarlijks toe: terrassen, watersportclubs, sportvelden, speelpleintjes, noem maar op. Elk zoeken ze hun plekje op strand en dijk. Tot op vandaag geeft de zeer specifieke bestemming van het strand (voornamelijk natuurgebied) vaak aanleiding tot discussie, aangezien in dergelijke zones in principe heel weinig mogelijk is. De vergunningverlenende overheden (zowel de kustgemeenten als het Vlaams gewest), maar ook uitbaters en eigenaars van de constructies waren reeds enkele jaren vragende partij voor het creëren van een duidelijk juridisch kader, dat deze onzekerheden wegneemt.

In 2002 werd gestart met de opmaak van een aantal nieuwe bestemmingsplannen, zogenaamde '**ruimtelijke**

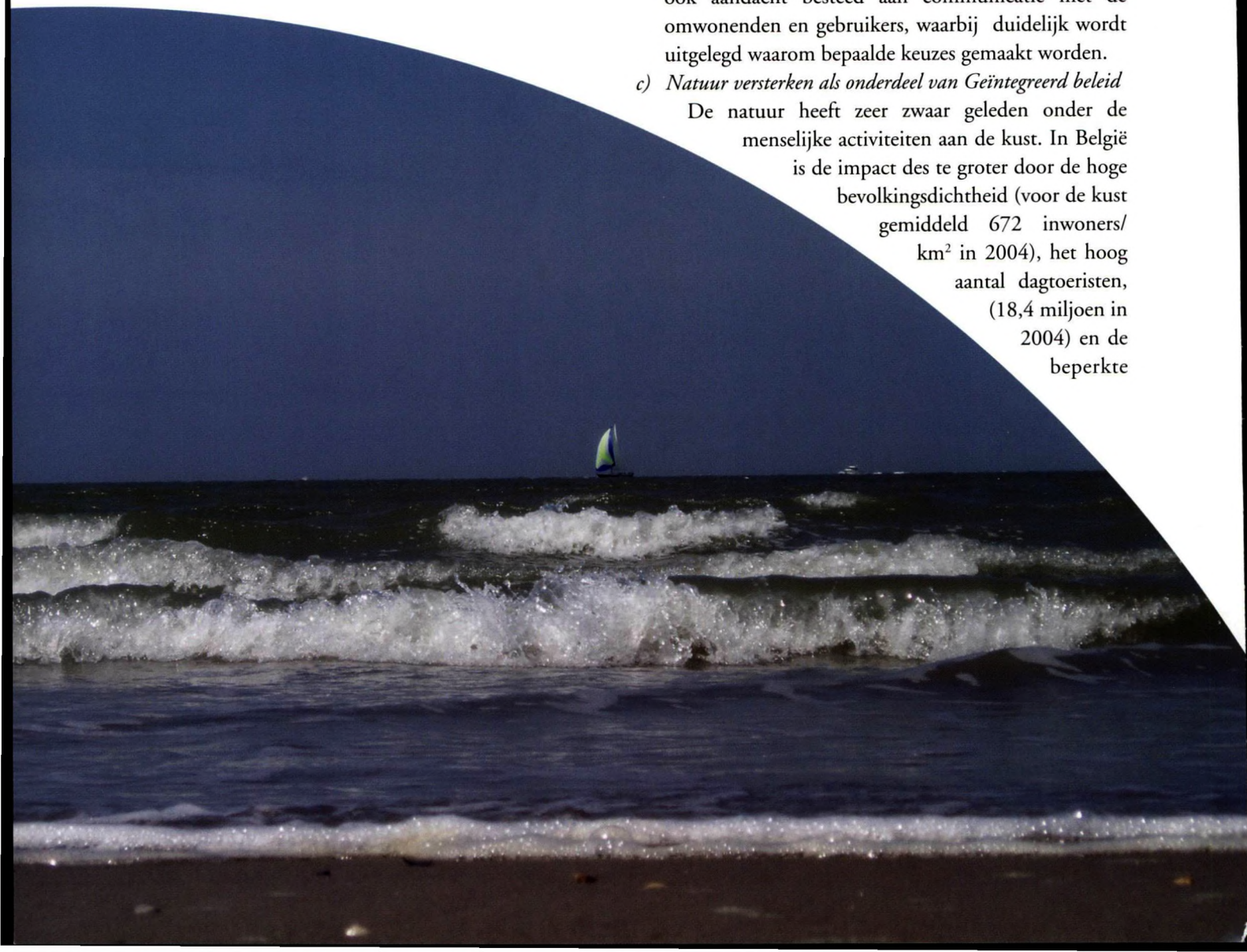
uitvoeringsplannen' (RUP) voor de stranden en dijken ter hoogte van de badplaatsen. Vertrekkende van een ruimtelijk beleidskader, met een duurzame kustontwikkeling als uitgangspunt, werd een afweging gemaakt voor de verschillende toeristisch-recreatieve functies en de daarmee gepaard gaande constructies. De toeristische (economische) baten werden daarbij afgewogen tegen de natuurlijke (ecologische) kosten. Dit leidde tot de instelling van een aantal zones, waar afhankelijk van het gebied, soms het toerisme en soms de natuur primeert. Uiteraard werd steeds de essentiële functie van strand en dijk als zeewering vooropgesteld. Het Coördinatiepunt GBKG was verantwoordelijk voor de organisatie van overleg tussen de verschillende belanghebbende partners (kustgemeenten, Vlaamse administraties, watersportclubs, natuurverenigingen, vissers, HORECA, enz...). Er werd bewust gekozen om intensief overleg te plegen, nog vooraleer de daaropvolgende decretale procedure van start ging, en dit met de bedoeling de actoren nauw te betrekken bij het waarom van de gemaakte keuzes en om samen op zoek te kunnen gaan naar oplossingen voor eventuele knelpunten.

b) Geïntegreerde inrichtingsplannen voor de zeeuerende duinen

De duinen zijn bij de recreanten vooral bekend als doorsteek naar het strand en als "ligweide" voor wie de drukte van het strand wat wil vermijden. Maar daarnaast hebben de duinen ook een belangrijke functie als zeewering. Een beschadiging van de duinen kan het risico op overstroming verhogen. Om een verantwoord beleid te kunnen voeren in functie van het behoud en herstel van de duinen als natuurlijke zeewering volgt de Afdeling Kust van de Vlaamse gemeenschap de toestand van de duinen nauwgezet op. Voor alle zeeuerende duinen worden gebiedsvisies opgesteld. De Afdeling Kust pakt jaarlijks een aantal gebieden aan, om uiteindelijk tot een volledige dekking van de kust te komen. Het opstellen van elk van deze toekomstvisies gaat gepaard met een uitgebreid overleg met alle betrokkenen, inclusief de gemeentebesturen en de gebruikers van het gebied. Daarbij probeert men de verschillende gebruiksfuncties zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. De gebiedsvisies worden vervolgens in specifieke inrichtingsplannen vertaald. Naast het overleg tussen de betrokkenen wordt er ook aandacht besteed aan communicatie met de omwonenden en gebruikers, waarbij duidelijk wordt uitgelegd waarom bepaalde keuzes gemaakt worden.

c) Natuur versterken als onderdeel van Geïntegreerd beleid

De natuur heeft zeer zwaar geleden onder de menselijke activiteiten aan de kust. In België is de impact des te groter door de hoge bevolkingsdichtheid (voor de kust gemiddeld 672 inwoners/km² in 2004), het hoog aantal dagtoeristen, (18,4 miljoen in 2004) en de beperkte

lengte van de kustlijn (65 km). Sinds enkele jaren lijkt het besef te groeien dat aan de kust de natuur het equivalent vormt van de kip met de gouden eieren, onder meer onder de vorm van een kwalitatief product voor de toeristen.

De Vlaamse overheid levert sinds halverwege de jaren negentig bijzondere inspanningen om duinen aan te kopen, Vlaamse Natuurreservaten in te stellen en beheersplannen op te maken. Ook bij het opmaken van deze beheersplannen worden de gebruikers van het gebied en de relevante gemeenten betrokken en wordt er een actieve communicatie gevoerd naar de omwonenden tijdens het planningsproces. De inrichting en het beheer van de gebieden past in een wettelijk kader (Vlaams Decreet Natuurbehoud), waarbinnen ook een openbaar onderzoek voorzien is.

Het zijn echter niet enkel overheden die zich inzetten voor natuurbescherming aan de kust. Ook niet-gouvernementele organisaties dragen hiertoe bij, door op te treden als conservator of door een rol te spelen bij communicatie en bewustmaking.

2.2.2 Acties op zee: "Masterplan voor de Noordzee"

In 2003 werd door de Noordzeeminister de doelstelling geformuleerd om een duurzaam beheerplan te ontwikkelen voor de Noordzee. Er werd toen gesteld dat de ruimtelijke invulling van de Noordzee in fasen zou gebeuren en dat er telkens overleg zou gepleegd worden met alle betrokken actoren, daarbij rekening houdend met de resultaten van de bestaande wetenschappelijke studies.

In de eerste fase werden nieuwe regels vastgelegd voor de zandwinning en elektriciteitsproductie, door onder meer zones waarin deze activiteiten mogen plaatsvinden af te bakenen en een duurzame aanpak in de vergunningsprocedure te integreren. In de tweede fase werden beschermde mariene gebieden afgebakend en de nodige beheersmaatregelen gedefinieerd. Beide fasen werden succesvol afgerond en we beschikken nu over een "kadaster" voor de Noordzee.

Vergeleken met de situatie op Europees en zelfs op mondiaal niveau staat België inzake ruimtelijke ordening op zee intussen het verst. Ruimtelijke planning in zee blijft voor de meeste landen beperkt tot hun kustwateren, maar verloopt daarbuiten problematisch. Niet de grootte blijkt de doorslaggevende sleutel voor succes, maar wel de gebruikte aanpak en methodiek.

2.3 Communicatie- en bewustmakingsinitiatieven

2.3.1 In 2002 werd door het Coördinatiepunt een grootschalige **communicatiecampagne** opgezet onder de naam "**De Kust, kwestie van evenwicht**". Het doel was een breed publiek bewust te maken van de noodzaak de kust op een meer duurzame manier te beheren. De

campagne bestond onder andere uit een postkaartenreeks die verschillende aspecten van de kust belichtten, een vakantiezoektocht en een brochure en affiche die breed verspreid werden. Het campagnebeeld sloeg zo sterk aan, dat het zelfs uitgewerkt werd tot logo van het Coördinatiepunt GBKG.

2.3.2 De **Week van de Zee** is in 2006 al toe aan haar tiende editie toe en is jaarlijks een groot succes. Oorspronkelijk richtte deze zich tot kinderen in de lagere school, met als algemene doelstelling hen te informeren over en te betrekken bij de kust en de zee. Sinds 2004 worden ook nieuwe doelgroepen aangesproken: in 2004-2005 voor recreanten, toeristen en het brede publiek; vanaf 2006 richt men zich ook tot de visserijsector (voor het thema "De zee smaakt naar meer").

2.3.3 Om de communicatie en bewustmaking met betrekking tot deze materie te ondersteunen wordt sinds 2001 een informatieblad, de Grote Rede, uitgegeven door het Vlaams Instituut voor de Zee. Het blad wilt informatie aanbieden en opinies aan bod laten komen in verband met actuele thema's die ondermeer aansluiten bij het concept "geïntegreerd kustzonebeheer". De interesse voor dit blad neemt toe, zeker bij de kustbewoners en lokaal geïnteresseerden, en het vormt een ideaal forum om een brede groep te bereiken met degelijk onderbouwde artikels over niet alledaagse kustthema's.

2.3.4 Samenwerking tussen het Coördinatiepunt en de gemeenten: op een Duurzame manier werken aan propere stranden

Door het opzetten van concrete projecten wordt gedemonstreerd welke meerwaarde duurzaam kustbeheer kan inhouden en hoe gemeenten hiertoe kunnen bijdragen. In 2002 startte het Coördinatiepunt met een initiatief rond "duurzaam strandbeheer", specifiek gericht tot lokale besturen. De doelstelling van dit project was samen met de gemeenten een natuurlijkere reinigingsmethode van het strand te ontwikkelen. Het strand zelf vormt de eerste verdedigingslinie tegen aankomende golven, terwijl de vloedlijn een belangrijke functie vervult als voedselbron voor dieren, als vasthoudende structuur van zand en als groeiplaats voor pioniersplanten. In België werd op nagenoeg alle stranden intensief gereinigd met een strandreinigingsmachine, met negatieve gevolgen voor het strandecosysteem. De machine neemt namelijk, naast het echte afval, ook de natuurlijke vloedlijn weg en verstoort de structuur van het strand. Om het belang van de vloedlijn en het strand in de kijker te stellen werd in de eerste plaats een workshop georganiseerd voor de technische diensten van de kustgemeenten, omdat zij diegenen zijn die verantwoordelijk zijn voor de netheid van het strand.

Sinds 2003 wordt jaarlijks een manuele opruimactie met vrijwilligers georganiseerd, onder de naam "Lenteprik". Gekoppeld aan deze sensibiliseringsactie worden de gemeenten aangespoord om proefprojecten rond manuele reiniging op te zetten. Dergelijke projecten kunnen gekaderd worden in sociale tewerkstellingsprogramma's.

2.3.5 Sensibiliseringscampagne "De noordzee, onze elfde provincie"

De tijd dat alles mocht en kon op zee (tot afvalverbranding toe!) ligt gelukkig achter ons. Met het masterplan voor een duurzaam beheer van de Noordzee draagt de federale overheid zorg voor onze elfde provincie. Voor het realiseren van dit masterplan is een goede communicatie cruciaal. Onder het motto "onbekend is onbemind" heeft het Directoraat-generaal Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu een communicatiecampagne uitgewerkt om de mensen warm te maken voor onze elfde provincie.

Deze campagne bestaat uit:

- een folder met leuke weetjes over gebruikers van de Noordzee en een extra woordje uitleg over het masterplan;
- een kaart van de Noordzee met een overzicht van de vele activiteiten;
- een website met een zee van weetjes;
www.de-noordzee.be
- en als blikvanger een mobiele tentoonstelling waarmee we de komende maanden de kust zullen afschuimen en bewoners en recreanten warm zullen maken voor dit vergeten stukje paradijs.

2.3.6 Tentoonstelling Zee in Zicht

Deze tentoonstelling over de Noordzee vond plaats tijdens de zomer van 2003 in het Museum voor Natuurwetenschappen. Na de presentatie in Brussel, is "Zee in Zicht" nog naar andere locaties vertrokken.

Deze tentoonstelling met als titel "Zee in Zicht" wou de bezoekers zowel het leven in zee tonen als de menselijke activiteiten die er zich afspelen. De rode draad in de tentoonstelling was een reis, een wandeling in het Belgische deel van de Noordzee. Bij elke etappe ontdekte de bezoeker de fauna en flora, maar ook de menselijke activiteiten (visserij, zandwinning, baggerwerken, scheepvaart, vervuiling, windmolens, natuurreservaten, aquacultuur...) die het meest typerend zijn voor deze zone.

Het was de bedoeling een volledige inventaris te geven van wat er leeft en gebeurt in het Belgisch deel van de Noordzee, aan de zeezijde van de kustzone.

2.3.7 Tentoonstelling "Mosselen Natuur"

Het uitoefenen van aquacultuur in zee heeft een rechtstreekske invloed op de kust (onder andere op het kwaliteit van het water). Dit onderwerp is ook het thema van een tentoonstelling (van 4 mei 2005 tot 30 juni 2006):

- Mosselen gaan op reis. Ze doorkruisen heel Europa: alle mosselen die we in België eten, worden ingevoerd.
- Hoe gezond zijn mosselen? Ze filteren dag in dag uit stoffen uit het water, die blijven wel eens in hun lijf zitten. Mag je dan nog altijd en overal mosselen eten?
- Het onderzoek naar geneeskundige toepassingen op basis van mosselen ziet er veelbelovend uit.
- Bij de mosselteelt komt dus heel wat kijken.
- Traditie, deskundigheid, nijverheid en duurzame ontwikkeling. Haar economisch en sociaal belang aan de kust mag daarom niet onderschat worden.

1. Indicatoren in de startblokken in België

Een “indicator” moet een indicatie geven van de graad van evolutie van een element of toestand in relatie tot een te bereiken doel. De term “indicator” wordt in dit hoofdstuk wel in een veel bredere zin gebruikt.

Om complexe materie zoals duurzame ontwikkeling op te volgen wordt wel eens een duurzaamheidsbarometer opgesteld. Zo’n barometer bestaat uit een set gegevens of zogenoemde indicatoren, die toelaten complexe fenomenen op een eenvoudiger manier te beschrijven. Door een regelmatige evaluatie van deze indicatoren kunnen we de tendens van het “duurzaamheidskarakter” van een gebied opvolgen.

Het Coördinatiepunt GBKG ontwikkelde een duurzaamheidsbarometer voor de Kust. Deze moet toelaten ontwikkelingen aan de Kust op te volgen, advies te geven bij het nemen van beslissingen voor de toekomstige ontwikkelingen van de Kust (beleidsondersteuning) en een goede communicatie over de kust naar een breed publiek te verzekeren. Het werken met indicatoren sluit bovendien perfect aan bij de implementatie van de Europese Aanbeveling inzake GBKG. De aanbeveling spoort de Europese Lidstaten onder meer aan om gebruik te maken van indicatoren om de evoluties op te volgen, om een inventarisatie op te maken van de kustactoren en deze vervolgens sterker te betrekken bij het beleid.

Het proces rond indicatoren voor de Belgische kust startte in 2000, in het kader van het project TERRA-CZM. Een studie, waarin een visie voor de kust met zes prioriteiten werd ontwikkeld, vormde een eerste aanzet tot de ontwikkeling van indicatoren van een duurzaamheidsbarometer voor de kust⁹. Dit gebeurde door middel van het raadplegen van éénnentwintig sleutelfiguren doorheen verschillende domeinvergaderingen.

De zes prioriteiten binnen deze visie zijn:

- behoud en versterking van het sociaal-cultureel kapitaal
- kwaliteitsverbetering van de woon- en leefomgeving
- ondersteuning van toerisme en recreatie
- verbetering van milieu en natuur aan de kust
- versterking van het economisch weefsel
- realiseren van bestuurlijke vernieuwing

Deze prioriteiten werden naar voor geschoven tijdens het overlegproces, maar maken als dusdanig geen deel uit van een beleidsplan voor de kust. Ze werden echter wel gebruikt om de indicatoren op te enten. Na het vastleggen van de bovenstaande prioriteiten werd door het Coördinatiepunt GBKG in 2001 een participatief proces opgestart, onder de vorm van workshops waar een 70-tal kustactoren uit diverse invalshoeken aan deelnam. Dit zou leiden tot een selectie van 20 indicatoren, specifiek voor het opvolgen van duurzame ontwikkeling aan onze kust¹⁰.

Bij het selecteren van deze 20 indicatoren vertrok men aanvankelijk van een uitgebreide lijst van 301 mogelijke kandidaten. Samen met eindgebruikers, waaronder gemeenten, horeca, havenbesturen, milieuverenigingen, ambtenaren en sportclubs werden in een eerste

stap uit deze uitgebreide lijst de 50 meest relevante indicatoren uitgekozen. Omdat de opvolging van 50 indicatoren erg veel tijd zou vergen werd vervolgens de lijst nogmaals besproken en tot een werkbare verzameling van 20 indicatoren teruggebracht. Tenslotte werden voor de ganse Kust en indien mogelijk zelfs per kustgemeente de gegevens over meerdere jaren opgevraagd voor elk van deze 20 indicatoren.

Achtergrondinformatie kan sinds 2003 samen met de indicatoren zelf geraadpleegd worden op de website van het Coördinatiepunt GBKG: www.kustbeheer.be/indicatoren.

Deze **website** verleent niet alleen toegang tot de data maar geeft per indicator ook toegang tot een **technische fiche**.

Ze is voor iedereen toegankelijk en heeft een dynamisch karakter. Wanneer nieuwe data beschikbaar komen, wordt deze informatie zo snel mogelijk op de website gezet. Het Coördinatiepunt GBKG is, samen met het Vlaams Instituut voor de Zee, verantwoordelijk voor het beheer van de site.

2. Welke indicatoren voor onze kust?

Bij de selectie van indicatoren voor de Belgische kust werd rekening gehouden met verschillende criteria: een evenwichtige verdeling over beleidsdomeinen, de beschikbaarheid en kwaliteit van de gegevens, de communicatieve waarde en de bruikbaarheid bij de evaluatie van een trend of streefdoel voor de kust.

Zoals hoger reeds vermeld bepaalden kustactoren, door middel van een participatief proces, in 2002 welke 20 indicatoren het belangrijkste waren voor de Belgische situatie. De 6 prioriteiten en de bijhorende indicatoren worden hieronder weergegeven. Merk op dat sommige indicatoren relevant zijn binnen meer dan één prioriteit.

Behoud en versterking van het sociaal-cultureel kapitaal

- Inkomensspanning
- Bescherming en inventarisatie van onroerend erfgoed

Doorvoeren van bestuurlijke vernieuwing

- Inzet geïntegreerd kustzonebeheer

Kwaliteitsverbetering van woon- en leefomgeving

- Oppervlakte beschermd gebied
- Verouderingsgraad
- Comfort van de woning
- Aandeel openbaar vervoer in dagtoerisme naar de kust
- Oppervlakte kusteiigen habitat
- Aantal motorvoertuigen op de weg

Ondersteuning toerisme en recreatie

- Aandeel openbaar vervoer in dagtoerisme naar de kust
- Aandeel hoogtoegankelijke logiesinrichtingen
- Omvang verblijfstoerisme

Verbetering van het milieu en de natuur

- Oppervlakte beschermd gebied
- Oppervlakte kusteiigen habitat
- Kwaliteit strandwater
- Restafval
- Aantal motorvoertuigen op de weg
- Aantal geobserveerde vervuilingen (olie en andere)/ vluchtuur
- Visstocks die niet overbevist zijn

Versterking van het economisch weefsel

- Economische waarde havens
- Inkomensspanning

- Verhouding gestarte / failliete ondernemingen
- Toegevoegde waarde per werknemer
- Tewerkstelling in toerisme
- Verandering in tewerkstelling in de sectoren visserij en landbouw
- Visstocks die niet overbevist zijn
- Werkloosheidsgraad

3. Een Europese set duurzaamheidsindicatoren

België was duidelijk een voortrekkende bij het onder de aandacht brengen van de duurzaamheidsindicatoren. Maar ook de Europese expertengroep GBKG, samengesteld uit vertegenwoordigers van alle 20 kustlidstaten en van 2 kandidaat-lidstaten, zag het belang van indicatoren in en richtte in 2003 een werkgroep "indicatoren en data (WG-ID)" op. Deze kreeg de opdracht een lijst met indicatoren samen te stellen en te helpen bij de coördinatie bij het bepalen van de manier waarop de lidstaten de indicatoren dienen te berekenen.

Na gedurende twaalf maanden de verschillende mogelijkheden te hebben bestudeerd, stelde de WG-ID voor dat lidstaten en kandidaat-lidstaten twee sets van indicatoren zouden gebruiken:

- Een indicatorenset om de vooruitgang van de implementatie van GBKG te meten (de "voortgangsindicatoren")
- Een kernset van 27 indicatoren (samengesteld uit 44 metingen) voor duurzame ontwikkeling van de kustzone (de "duurzaamheidsindicatoren").

Deze twee sets zijn direct met elkaar gerelateerd. Zo zal, naarmate een geïntegreerde benadering doordringt tot op alle overheidsniveaus en wordt gebruikt bij het organiseren van de activiteiten in de kustzone, de kans toenemen dat de situatie aan de kust merkbaar verbetert. En hoe meer de situatie aan de kust verbetert, hoe groter de bereidheid van de betrokken actoren om bijkomende aspecten van GBKG te introduceren. Zo kunnen de indicatoren elkaar wederzijds beïnvloeden en een positieve bijdrage vormen tot de ontwikkeling een lange-termijn beleid voor de kustzone.

Aangezien de Belgische duurzaamheidsbarometer tot stand kwam via een verschillend, participatief proces, is het evident dat de indicatoren niet identiek zijn aan deze in de WG-ID lijst van duurzaamheidsindicatoren. Een zevental indicatoren komt voor op beide lijsten. In november 2004 werden de beide Europese sets van indicatoren goedgekeurd door de Europese expertengroep GBKG.

4. Wat leren de indicatoren ons?

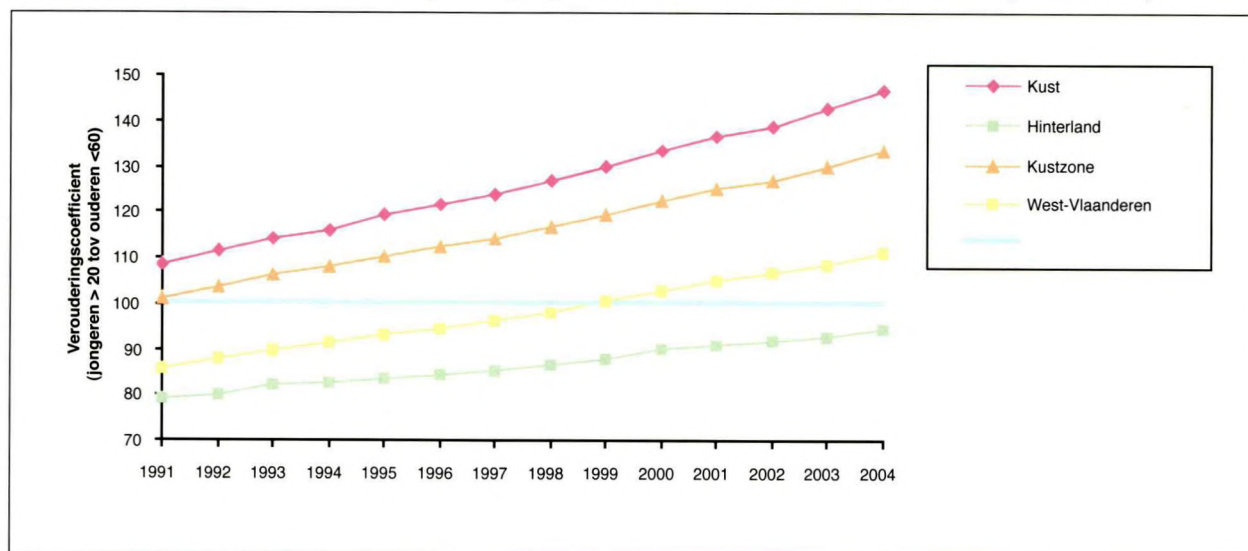
De indicatoren vormen een goed instrumentarium om eigenschappen van de kustzone op te volgen. Deze eigenschappen zijn vaak zeer typisch voor de kustzone, en verschillen dus fundamenteel van hun tegenhangers in het binnenland. Door te analyseren waarin de kust verschilt, door de resultaten die men bekomt bij het gebruik van de indicatoren te vergelijken met de resultaten van het hinterland, van de provincie of van Vlaanderen als regio, komen specifieke knelpunten aan het licht. Deze knelpunten kunnen een specifiek beleid voor de kust rechtvaardigen.

Hieronder worden ter illustratie enkele indicatoren uitgewerkt. De uitwerking van alle indicatoren kan men terugvinden op de website: www.kustbeheer.be/indicatoren. Om een beeld te vormen van de ontwikkelingen inzake de vooropgestelde prioriteiten wordt op de website bij elke indicator een trend weergegeven en wordt aangeduid of deze positief, negatief of neutraal is. Het is echter geenszins de bedoeling – zelfs al zou dit mogelijk zijn – om de afzonderlijke trends per indicator te herleiden tot één enkel afgeleid cijfer voor de kust. Zowel de ecologische, sociale en economische aspecten zijn belangrijk, en moeten samen bekeken worden.

a. Prioriteit: Kwaliteitsverbetering van woon- en leefomgeving

- Een korte evaluatie van de indicator "Verouderingsgraad":

De kust wordt gekenmerkt door een hoge verouderingsgraad. In West-Vlaanderen kent men een algemene daling van het aantal jongeren. Deze trend is nog sterker aan de kust. In 2004 waren er per 100 inwoners jonger dan 20 jaar, 132 inwoners ouder dan 60 jaar. De verouderingsgraad in de 147 kustgemeentes ligt hoger dan deze in de 94 hinterlandgemeentes. Deze typische leeftijdsstructuur van de bevolking aan de kust heeft een weerslag op verschillende beleidsdomeinen waaronder huisvesting, werkgelegenheid, communicatie, vrije tijdsbesteding en onderwijs.

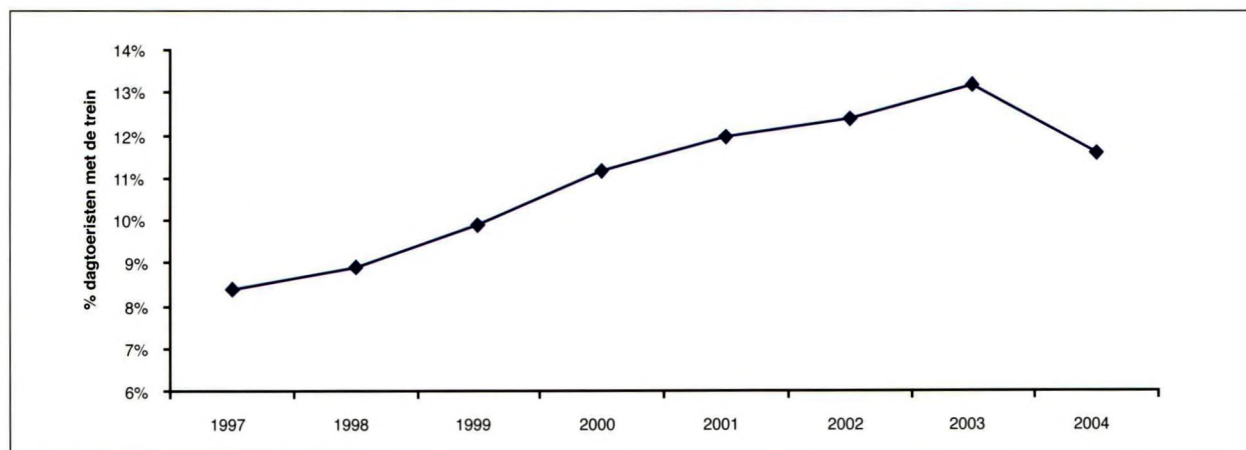

Grafiek 1: Evolutie verouderingsgraad 1991-2004

b. Prioriteit: Ondersteuning toerisme en recreatie

- Een korte evaluatie van de indicator "Aandeel openbaar vervoer in dagtoerisme naar de kust:

De zon, de zee en het strand lokken jaarlijks duizenden mensen voor een dagje naar de kust. De verkeersoverlast die deze toestroom van toeristen met zich meebrengt kan vermeden worden door intensiever gebruik te maken van het openbaar vervoer. Over het algemeen maakt men de laatste jaren steeds meer gebruik van het openbaar vervoer. In 2004 namen 3,2% meer dagjesmensen de trein om naar de kust te komen dan in 1997. In 2004 werd er, ten opzichte van 2003, echter een daling waargenomen van 1,6%. Deze kan waarschijnlijk verklaard worden door het wegvallen van een aantal gunstige treintarieven en de minder mooie zomer. Om de mobiliteitsproblemen aan de kust af te bouwen is een verdere uitbouw van een kwaliteitsvol openbaar vervoersysteem noodzakelijk.

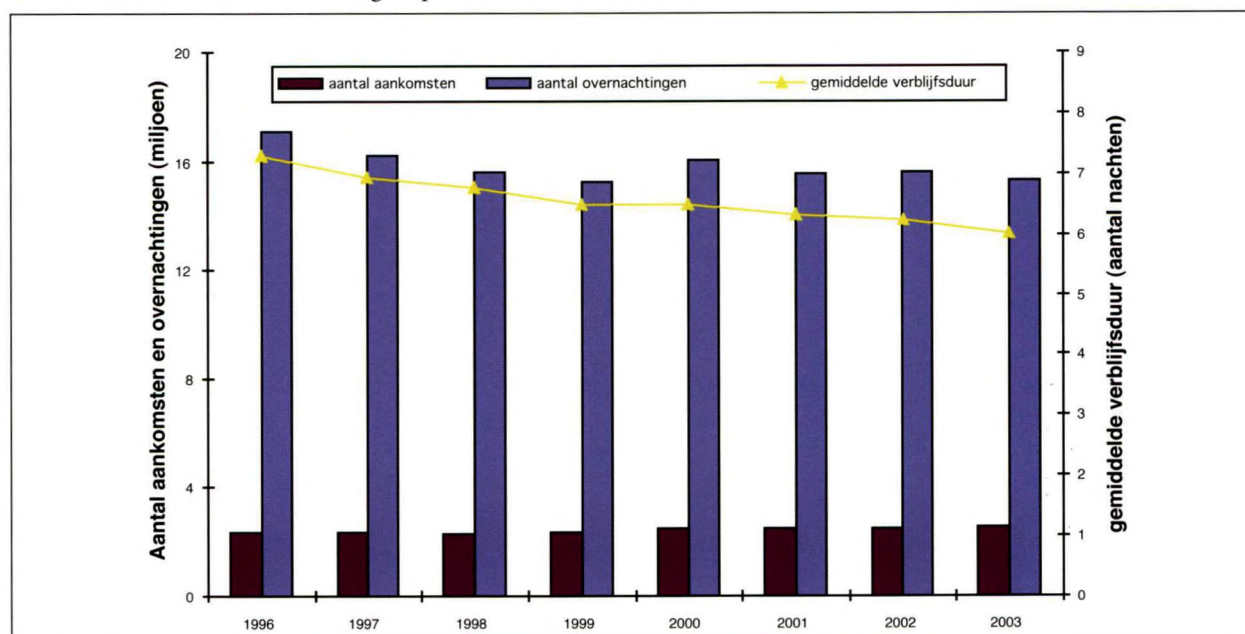

Grafiek 2: Aandeel van het dagtoerisme met de trein in het totale dagtoerisme naar de Kust (in %)

Bron: Westtoer

- Een korte evaluatie van de indicator "Omvang verblijfstoerisme":

Vele binnen- en buitenlandse toeristen bezoeken jaarlijks de kust. Dit bezoek gaat al dan niet gepaard met een overnachting. In 2003 verbleven 7,7 % meer mensen voor een nacht in een commercieel logies aan de kust dan in 1996. Het aantal overnachtingen in diezelfde periode daalde echter met 12 %. Het stijgend aantal aankomsten en het dalend aantal overnachtingen toont aan dat de kust een grotere aantrekkingskracht heeft als korte vakantiebestemming dan als vakantieoord voor een langere periode.

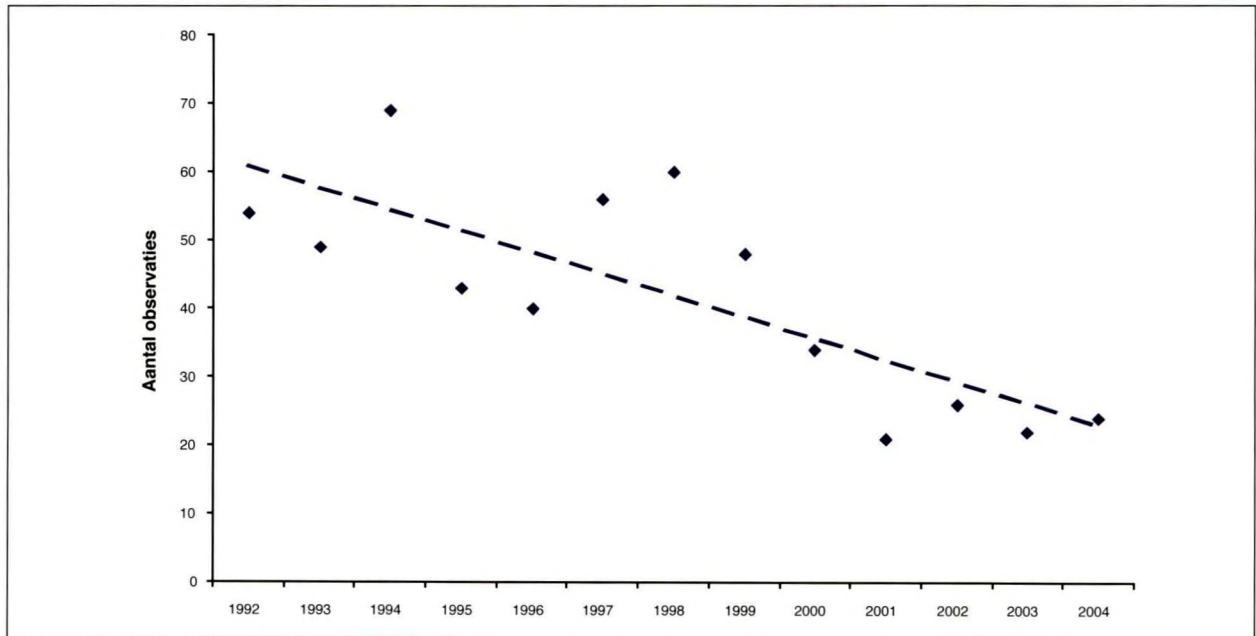

Grafiek 3 Evolutie van de aankomsten in commerciële logiesvormen voor de Kustzone nl. Kust, Brugge en de Hinterlandgemeenten, 1996-2003

Bron: Westtoer, gecorrigeerde NIS-statistieken

c. Prioriteit: Verbetering van het milieu en de natuur

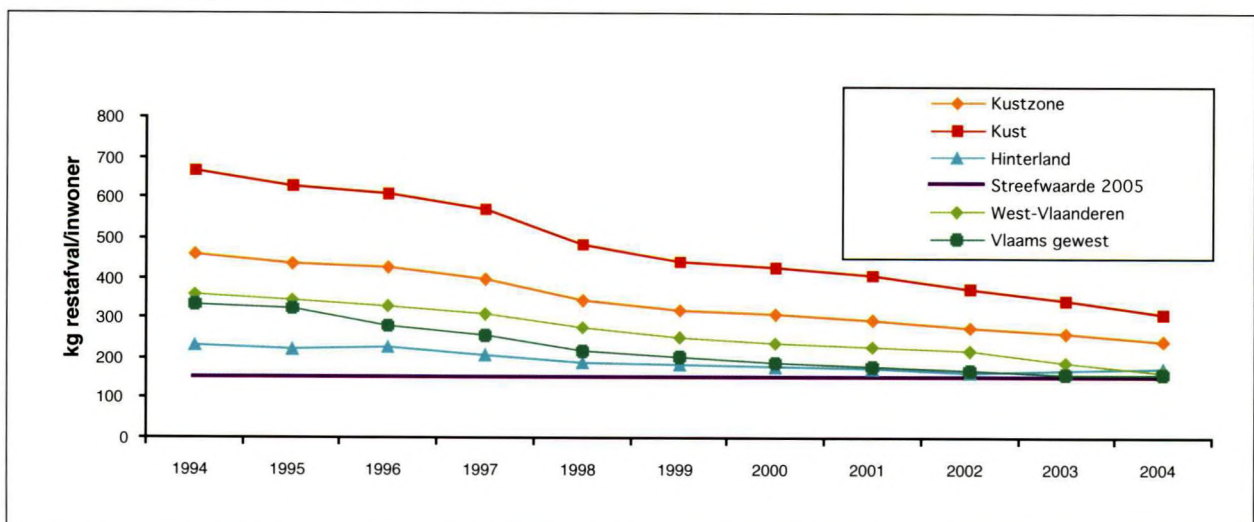
- Een korte evaluatie van de indicator “Aantal geobserveerde vervuilingen (olie en andere)/ vluchtuur”:
De Noordzee vormt een bijzonder gebied waar geen visueel waarneembare operationele olielozingen zijn toegestaan (MARPOL 73/78). In 1992 werden er desalniettemin 54 olielozingen vastgesteld vanuit de lucht. In 2004 daalde het aantal waargenomen olielozingen tot 24. Ook het jaarlijks geschatte geloosde olievolume toont een dalende tendens. Blijkbaar hebben de strengere maatregelen en het verhoogde toezicht een positief effect.

Grafiek 4: Aantal geobserveerde olieverschuivingen door het Belgische toezichtvliegtuig van 1992 tot en 2004

Bron: BMM-MUMM

- Een korte evaluatie van de indicator “Restafval”:
De gemeenten in de kustzone hebben al een lange weg afgelegd inzake de reductie van het restafval. In 2004 produceerde de kustzone gemiddeld 244 kg restafval per inwoner, tegenover 462 kg in 1994. In 2004 produceerden de kustgemeenten, met een gemiddelde van 311 kg/ inwoner, echter nog steeds merkbaar meer afval dan de gemeenten in het hinterland, waar het gemiddelde 172 kg restafval per inwoner bedroeg. Om de invloed van het toerisme op de afvalproductie enigszins in rekening te brengen, maakt men bij het opstellen van de gemiddelden voor de kustgemeenten gebruik van correctiefactoren. Maar ook na het in rekening brengen van deze correctiefactoren worden de vooropgestelde doelstellingen niet bereikt.

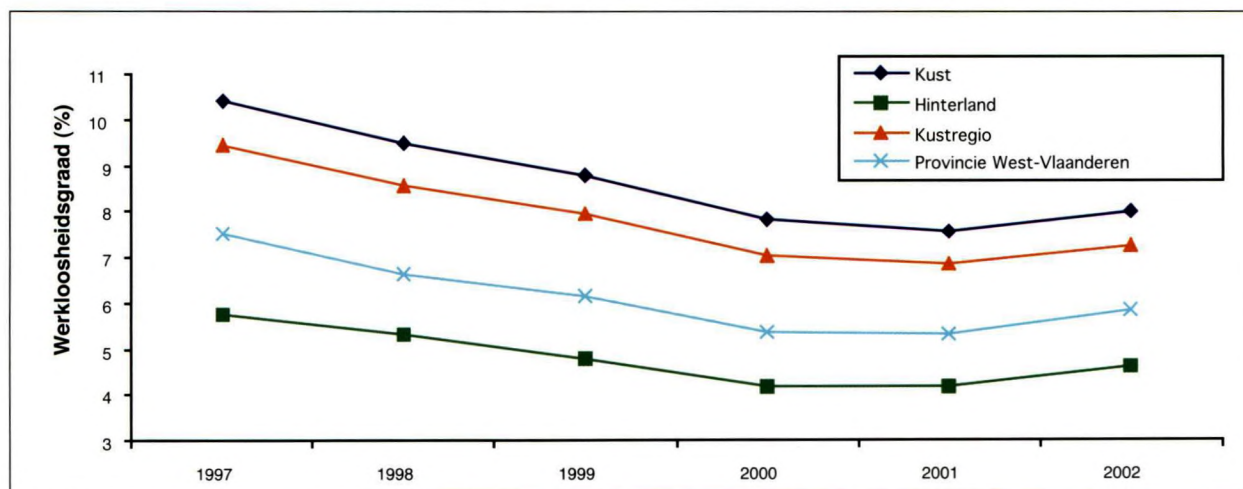
Grafiek 5: Evolutie van de restafvalcijfers (in kg/inw.jaar) tussen 1994 en 2004

Bron: OVAM

d. Prioriteit: Versterking van het economisch weefsel

- Een korte evaluatie van de indicator "Werkloosheidsgraad":

De werkloosheidsgraad geeft de verhouding van het aantal niet-werkende werkzoekenden ten opzichte van de totale beroepsbevolking weer. De werkloosheidsgraad in de kustzone daalde tussen 1997 en 2002 met 2,2% en vertoont een gelijke evolutie met deze in West-Vlaanderen. De werkloosheid in de kustgemeenten (8,3% in 2003) blijft echter nog steeds hoger dan in het hinterland (5,3% in 2003) en in West-Vlaanderen (6,3% in 2003).

Grafiek 6: De evolutie van de werkloosheidsgraad tussen 1997 en 2002.

Bron: Steunpunt Sociale Planning, Data Steunpunt WAV

5. Voortgangsindicatoren

Naast de opvolging van specifieke duurzaamheidsindicatoren, zoals hierboven beschreven, ging men in het kader van twee workshops die plaatsvonden in het najaar van 2005 ook aan de slag met de voortgangsindicatoren. Eerste tests tonen aan dat het GBKG proces in België een duidelijke positieve evolutie kende in de periode tussen 2000 en 2005. Er werd op verschillende gebieden duidelijke vooruitgang geboekt bij het scheppen van een kader voor GBKG. Zo wordt positief gescoord op vlak het organiseren van ad hoc acties en projecten, het opzetten van samenwerkingsverbanden, het betrekken van partijen en het gebruik van indicatoren en studies over de kust. Hoewel er nog geen sprake is van een volledig geïntegreerd proces, zijn er duidelijke positieve trends waarneembaar.

6. De indicatoren blijvend onder de aandacht brengen en bijstellen

Het ter beschikking stellen van de indicatoren via een website is één zaak, maar willen we dat ze echt gebruikt worden dan moeten de indicatoren ook op andere wijze onder de aandacht gebracht worden. Begin 2006 komt het eerste "**Kustkompas**" uit. Deze publicatie, die zich richt tot beleidsmakers, ambtenaren en kustactoren, geeft een stand van zaken van de situatie aan de kust en reikt suggesties aan voor een meer duurzame benadering. Aan de realisatie van de publicatie werkten zo'n 50 wetenschappers mee, als auteur of lector.

Het uitgebreide proces dat gevolgd werd bij het tot stand komen van het Kustkompas toonde aan dat er nood is aan een bijsturing van de indicatoren. Daarom wordt in 2006 een grootschalige evaluatie gepland. Deze zal voorafgegaan worden door een sterkte-zwakte analyse (SWOT) van de wijze waarop de indicatoren momenteel worden gebruikt.

1. Aanleiding en doelstellingen: Waarom een denkoefening rond de land-zee interacties?

Een centraal element van de aanbeveling inzake geïntegreerd kustzonebeheer wordt geformuleerd als volgt: “een betere **coördinatie van de acties** die door alle betrokken autoriteiten zowel op zee als op land worden ondernomen bij het beheer van de **wisselwerking** tussen de zee en het land”¹¹.

Bepaalde (gebruiks-)functies (economische activiteiten of natuurlijke fenomenen) van de “ruimte zee” en van de “ruimte land” hebben geen invloed op de andere zijde van het **raakvlak** (de interface). Andere functies kunnen wel een positieve of een negatieve invloed (economisch, ecologisch, sociaal) uitoefenen op de andere zijde. In dit tweede geval is er sprake van een wisselwerking. De interacties tussen land en zee worden dus bepaald door de invloedfactoren van één component (en de activiteiten die er plaatsvinden) op het andere (en de activiteiten die er plaatsvinden).

In april 2004 werd op een vergadering van de Europese ICZM Expert groep door de Belgische delegatie geopperd dat een duidelijke identificatie van deze invloedfactoren een belangrijke voorwaarde vormt voor het naleven van Europese aanbeveling. Dit standpunt werd bijgetreden door de Nederlandse delegatie. Het voorstel van inventarisatie van land-zee interacties werd daarna geconcretiseerd tijdens een Nederlands/Belgische denkoefening. In de huidige Belgische rapportering worden enkel de resultaten van deze denkoefening relevant voor België opgenomen. De aanpak in Nederland was verschillend, maar het gezamenlijk volgen van het traject was verrijkend. Vervolgens werd nagegaan welke de land-zee interacties zijn waarbij men een beter beleid zou kunnen voeren door een betere coördinatie van acties en een verdere integratie na te streven.

Het is moeilijk om een exhaustieve lijst van relevante invloedfactoren op te stellen. Zo moet bepaald worden wat behandeld moet worden, tot waar de interface reikt en op welk niveau het probleem benaderd moet worden. Onrechtstreekse interacties worden reeds beheerd in andere fora, waarin de coördinatie tussen bestuurlijke entiteiten op nationaal niveau (samenwerking tussen de gewesten en de federale overheid) en internationaal niveau (regionale verdragen, Europese richtlijnen en andere actoren) georganiseerd wordt. Voorbeelden hiervan zijn de verontreiniging afkomstig van rivieren

(die verantwoordelijk is voor gemiddeld 80 % van de verontreiniging van het mariene milieu), de verontreiniging afkomstig van scheepvaart in verkeersscheidingsstelsels ver van de kust (die de kust kan aantasten) of de problematiek van de introductie van niet-inheemse diersoorten via ballastwater. Deze onrechtstreekse interacties komen niet aan bod in de huidige interface analyse.

Bij het bepalen welke materie wel relevant is voor de land-zee interface is een verdere verduidelijking de definitie van de term kustzone van groot belang:

*De **kustzone** wordt gedefinieerd als een strook land en zee van uiteenlopende breedte, die bestaat uit het gedeelte van het land dat beïnvloed wordt door de nabijheid tot de zee, en het gedeelte van de zee dat beïnvloed wordt door de nabijheid tot het land, en die de natuurlijke kustsystemen en de gebieden waarbij menselijke activiteiten het gebruik van kustbronnen impliceren, omvat.*

Tijdens de denkoefening koos men ervoor een definitie van de term “kustzone” te hanteren die zou toelaten de onmiddellijke (primaire/secundaire) interacties tussen land en zee in kaart te brengen (plaatselijke, grotere schaal van rechtstreekse invloeden), zonder daarbij strikt in te zoomen op bijvoorbeeld het strand en de zone tot 1 zeemijl van de kust. Omwille van die redenen werd geopteerd om te werken op de volgende schaal: een kustzone die zich uitstrekt van de polders tot de twaalfmijlszone in zee (wat overeenkomt met de grens van de territoriale zee, een zone waarin België volle soevereiniteit uitoefent). In die marge kan een specifieke interactie gelden voor de volledige kustzone of voor een bepaald gedeelte ervan.

Er moet nog opgemerkt worden dat, binnen de kustzone, de zee een specifiek karakter kent omdat het een collectief erfgoed vormt; de betrokkenheid en het eigendomsgevoel reikt veel verder dan tot de inwoners van de kustgemeenten.

2. Welke zijn de interacties: Wat kwam naar voor uit de Belgische denkoefening?

Vertrekkende van de Belgisch/Nederlandse denkoefening werd de onderstaande lijst met voor België relevante interacties van elk type -land op zee en zee op land- opgesteld (de volgorde waarin deze werden opgenomen

Zee op Land interacties	→ voorbeelden van bezorgdheid	Land op Zee interacties	→ voorbeelden van bezorgdheid
• Stormvloed • Stranding van dieren in nood en of van dode dieren (zeevogels en zoogdieren) • Zeeafval (marine litter) • Accidenteel en opzettelijke scheepslozingen in zee • Proliferatie van wieren en wierproducten • Mariene aquacultuur • Bouwwerken in zee (windmolenpark, aanlanding van kabels en pijpleidingen) • Maatregelen genomen in Mariene beschermde gebieden • kusterosie/ natuurlijke evoluties van de kustlijn • Rampenbestrijding op zee • Recreatieve activiteiten op zee	→ mogelijke risico's voor kust en polders → opruimingkosten van speciaal afval, verwijdering van dode dieren → vernietigingskosten, negatieve invloed op toerisme → strandvervuiling → mogelijke hinder op stranden en voor recreatie → mogelijke visuele hinder op land → mogelijke visuele hinder op land → beperkingen van sommige recreatieve activiteiten → overstromingen, schade aan zeewering → risico op strandvervuiling → negatieve invloed op natuurwaarden (natuurgebieden en vogels) op land	• Zeewering (beheer, onderhoud, aanleg van waterkeringen en suppleties) • Constructies langs de kust • Wijzigingen van de basislijn (door zandsuppletie, het graven van slufters) • Havenuitbreidingen en bouwwerken in de kustwateren (pieren, schiereilanden) • Degradatie en herstel van kustgebieden (stranden, moerassen en estuaria) die in rechtstreeks ecologisch verband staan met de zee • Baggerwerken en het lozen of storten van baggerspecie in zee • Strandvisserij • Strandreiniging (machinale reiniging) • Rechtstreekse lozingen van verontreinigende materie (liquid or solid) vanaf de kust • Industriële lozingen of scheepslozingen in de havens • Recreatieve activiteiten op het strand • Aquacultuur op het land • Vrijlating van herstelde zeevogels en zeezoogdieren • Kleine commerciële en publicitaire activiteiten in de kustwateren • Pollutie van de kust en in de havens	→ impact op naburige zeebodemfauna, toename van zandwinning op zee → mogelijke visuele hinder op zee, toename van zandwinning → drooglegging van de naburige ondiepe zandbanken, wijziging bevoegdheidsverdelingslijn → invloed op scheepvaart, verzanding van naburige ondiepe zandbanken → invloed op benthos van de intertidale zone → invloed op scheepvaart en op zandwinningactiviteiten, nadelige milieu-effecten van baggerspecieoplossingen → bijvangst van zeevogels en –zoogdieren → weghalen van de natuurlijke depositie aan de vloedlijn, verdwijning invertebratenfauna van de intertidale zone → pollutie van de zee, veiligheid op zee → rechtstreeks risico van vervuiling van de kustwateren, of onrechtstreeks wanneer deze vervuiling plaatsvindt in achterhavens en achter de sluizen → mogelijke storing van zeedieren en rustplaatsen → mogelijk ontsnappen van niet-inheemse soorten, pathogenen, genetisch gemodificeerde soorten en het lozen van antibiotica en andere veterinaire producten → mogelijke interactie met de wilde populaties en de prooien → verstoring van zeevogels en –zoogdieren → vervuiling van de kustwateren.

staat niet in relatie met hun prioriteit). Deze interacties oefenen een plaatselijke en rechtstreekse invloed uit (onafhankelijk van hun oorsprong) dewelke aan de andere kant van het raakvlak aanleiding kan geven tot bezorgdheid. Voor elke interactie werd er onderzocht en verduidelijkt welke actoren bij deze interactie betrokken zijn en welke wetgeving en administratieve procedures van toepassing zijn. In het bijzonder werden de bestaande (zowel formele als informele) overlegmogelijkheden of –voorzieningen tussen de betrokken administraties toegelicht om in een latere fase te onderzoeken bij welke van deze de land-zee interacties het beleid voordeel zou kunnen halen uit een betere coördinatie van acties en dus uit een integratie van de beslissingen; kortom, om na te gaan waar er nood is aan verdere integratie.

2.1 De betrokken gebruiksfuncties en de gerelateerde bevoegde diensten/ departementen

Het landgedeelte van de kustzone is dicht bevolkt. Bovendien is de hele kustzone toeristisch zeer belangrijk en zijn de havens van groot economisch belang. In het mariene gedeelte van de kustzone vinden tal van economisch belangrijke activiteiten plaats; de meest zichtbare daarvan zijn visserij en scheepvaart. De onderstaande tabel geeft een duidelijk overzicht van de **veelvuldigheid van gebruiksfuncties**. Deze tabel, uit Cliquet en Maes, werd geamendeerd om telkens de betrokken instanties er in op te nemen. Net als tijdens het opstellen van de interactiefiches is het duidelijk dat er sprake is van een grote verscheidenheid van functies en betrokken partijen.

	Zee	Land
Federale diensten	Scheepvaart - FOD Mobiliteit Vervoer; scheepvaartbeleid, -veiligheid en -controle	Scheepvaart
	Militaire activiteiten - FOD Defensie	Militaire activiteiten
	Zandwinning - FOD Economie, Kwaliteit, Veiligheid	
	Energie (off-shore windmolens) - FOD Economie, Energie	Energie
	Kabels en pijpleidingen - FOD Economie, Kwaliteit, Veiligheid	
	Bescherming van mariene milieu - FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	
	Bestrijding verontreiniging - FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - FOD defensie; marine - FOD Mobiliteit Vervoer; scheepvaartveiligheid en -controle - FOD Binnenlandse zaken, civiele bescherming	Verontreiniging
	Wetenschapsbeleid - Federaal Wetenschapsbeleid	
	Controle (politie) - FOD Mobiliteit vervoer; scheepvaartcontrole - FOD Binnenlandse zaken, scheepvaartpolitie - FOD defensie; marine	Controle (politie)
Vlaamse diensten	Baggeren - Min. Vl. Gem.; AWZ	Natuurbehoud en bescherming - Min. Vl. Gem.; AMINAL
	Loodsdiensten - Min. Vl. Gem.; AWZ	Ruimtelijke ordening - Min. Vl. Gem.; AROHM
	Redding op zee - Min. Vl. Gem.; AWZ	Drinkwaterwinning - Min. Vl. Gem.; AMINAL
	Scheepvaartbegeleiding - Min. Vl. Gem.; AWZ	Toerisme - Min. Vl. Gem.; AROHM - Min. Vl. Gem.; AWZ
	Het verwijderen van scheepswrakken Inter hoogte van navigatieroutes - Min. Vl. Gem.; AWZ	Zeehavens - Min. Vl. Gem.; AWZ
	Visserij - Min. Vl. Gem.; adm. Landbouwbeleid	Kustverdediging - Min. Vl. Gem.; AWZ
		Beheer van de open ruimte - Min. Vl. Gem.; AWZ - Min. Vl. Gem.; AMINAL
		Wetenschapsbeleid - Min. Vl. Gem.; VRWB
Provincie	Steun bestrijding verontreiniging	Implementatie "of higher right"
Kust-Gemeenten		Implementatie "of higher right"
		Politie Onderhoud van stranden (concessies)

Bron: Cliquet and Maes (2001) *Beleidsondersteunend onderzoek voor een geïntegreerd kustzonebeleid in België: welk geïntegreerd kustzonebeleid?*
In: Vlaams instituut voor de zee. VLIZ Special Publication 4 (2001) *Beheer van kust en zee: beleidsondersteunend onderzoek in Vlaanderen*.
Studiedag 9 november 2001. Geamendeerd door werkgroep Land-Zee Interacties om de betrokken administraties telkens te identificeren.

Uit bovenstaande tabel wordt duidelijk dat er sprake is van een grote verscheidenheid aan betrokken overheidsdiensten (Ministeries van verkeer, van leefmilieu, van defensie, van ruimtelijke ordening, enz), die elk hun eigen gebruikers en belangen vertegenwoordigen. Een dergelijke sectorale benadering maakt niet alleen deel uit van de specifieke Belgische staatsstructuur maar vormt een gemeenschappelijk gegeven voor alle landen. De verantwoordelijken moeten in dit kader de betrokken belangen van de sector die ze vertegenwoordigen kunnen behartigen (zowel op land als op zee) maar hierbij moeten ze ook verzekeren dat de belangen van één bepaalde sector niet overheersen ten koste van andere sectoren.

In een multi-gebruikbenadering van de kustzone moet bekeken worden hoe op een verstandige manier met ruimte omgegaan kan worden. Belangengeschillen zijn inherent aan alle situaties waarbij verschillende gebruikers en dus bevoegde diensten betrokken zijn, onafhankelijk van het feit of de bevoegde diensten toebehoren tot de federale of gewestelijke overheid. Elke overheidsdienst moet rekening houden met de belangen van de groepen of belangen die ze vertegenwoordigen, of van wie ze de activiteiten beheren en controleren, maar moet ook zorgen dat de balans in evenwicht blijft en niet teveel naar één richting zou neigen (bijvoorbeeld exclusief naar economische of ecologische ontwikkeling). Het is dus van belang samen op zoek te gaan naar manieren om mogelijke belangengeschillen te verzoenen. Hierbij moeten de betrokken diensten, ook in hun eigen belang, bewust zijn dat het systeem duurzaam moet zijn voor alle sectoren. Een geïntegreerd (integraal) beheer kan enkel tot een goed einde gebracht worden door, in overleg met alle betrokken partijen, gezamenlijk een collectief en duurzaam compromis na te streven. Een eerste stap in de goede richting bestaat in het gezamenlijk uitvoeren van conflictanalyse, waartoe deze rapportage reeds een bijdrage vormt.

2.2 Zijn er reeds succesverhalen? Waar blijft er een betere integratie wenselijk?

Voor elke interactie geïdentificeerd in de land-zee oefening werd de vraag gesteld of er op het betrokken domein een nauwere coöperatie nodig is. Bij het uitvoeren van deze oefening heeft men vastgesteld dat er in de praktijk reeds goede voorbeelden van integratie van acties bestaan, terwijl er voor sommige andere onderwerpen oplossingen in de maak zijn.

2.2.1 Succesverhalen

- Met betrekking tot het uitbaten en het onderhouden van de havens bestaat er reeds een efficiënt samenwerkingsakkoord inzake het baggeren en het

storten van baggerspecie waarbij leefmilieunormen en controle van de kwaliteit van het baggerslib geïntegreerd werden in de uitoefening van de baggeractiviteiten en de toekenning van gerelateerde vergunningen.

- Het samenwerkingsakkoord betreffende de oprichting van een samenwerkingsstructuur Kustwacht werd op 8 juli 2005 door de federale regering en de Vlaamse regering ondertekend en vervolgens aan de twee parlementen ter ratificatie voorgelegd. Met dit akkoord worden **alle** activiteiten op zee in een enkel forum besproken en kan er op een coherente manier ook bekeken worden naar de interfaceproblematiek indien nodig.
- Het Rampenplan Noordzee biedt een collectieve werkingsstructuur voor tussenkomsten van overheden bij scheepsrampen op zee. Er werden gebruikersovereenkomsten opgesteld die de interactie tussen de recreatieve sector en de mariene beschermde gebieden in goede banen leiden. Via een recente wetwijziging zijn zulke gebruikersovereenkomsten nu uitdrukkelijk opgenomen in de federale wetgeving en worden er voor de marien beschermde gebieden beleidsplannen opgemaakt in samenwerking met alle stakeholders.
- Er bestaat een samenwerkingsprotocol tussen FOD Leefmilieu en FOD Binnenlandse zaken (Civiele Bescherming) rond het gebruik en de ontplooiing van de oliebestrijdingsmiddelen in de zeehavens en op het strand. Deze elementen van de zee-land interface worden ook prioritair behandeld door FOD Leefmilieu in het kader van een reeks operationele procedures voor de bestrijding van mariene vervuiling. Een draaiboek over de mariene vervuiling van stranden werd in januari 2006 opgesteld en door de minister van de Noordzee onder meer aan de kustgemeenten die hiervoor vragende partijen zijn, voorgesteld. In dit document wordt er nagegaan hoe, door wie en met welke middelen en verantwoordelijkheden, er kan gereageerd worden op strandvervuiling die vanuit of via de zee op de stranden aanspoelt.
- Een samenwerkingsakkoord werd afgesloten om de bescherming van het maritiem archeologisch patrimonium te verzekeren. De zuidelijke bocht van de Noordzee en het Kanaal behoren reeds eeuwenlang tot de drukst bevaren scheepvaartroutes ter wereld. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er in de Noordzee naar schatting ettelijke duizenden scheepswrakken liggen. Een aantal van deze scheepswrakken hebben een grote wetenschappelijke waarde op enerzijds ecologisch en anderzijds archeologisch vlak. Al een aantal jaren zoeken historici, biologen en andere wetenschappers naar een manier om de waardevolle wrakken beter te onderzoeken en waar mogelijk te bewaren.
- In 2003 werd door de Noordzeeminister de doelstelling geformuleerd om een duurzaam beheerplan te

ontwikkelen voor de Noordzee. Er werd toen gesteld dat de ruimtelijke invulling van de Noordzee in fasen zou gebeuren en dat er telkens overleg zou gepleegd worden met alle betrokken actoren, daarbij rekening houdend met de resultaten van de bestaande wetenschappelijke studies. Nieuwe regels werden vastgelegd voor de zandwinning en elektriciteitsproductie, door onder meer zones waarin deze activiteiten mogen plaatsvinden af te bakenen en een duurzame aanpak in de vergunningsprocedure te integreren. Vervolgens werden beschermde mariene gebieden afgebakend en de nodige beheersmaatregelen gedefinieerd. Beide fasen werden succesvol afgerond en we beschikken nu over een “kadaster” voor de Noordzee, met inbegrip van gebruikersovereenkomsten voor de mariene beschermde gebieden.

2.2.2 Elementen waar betere integratie wenselijk is

Men heeft echter ook vastgesteld dat er voorbeelden bestaan van interacties waarvoor integratie van acties afwezig of onvoldoende is, maar wel als wenselijk wordt ervaren. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het beheer van de natuur in de kustzone, zowel op land als op zee (bv. tijdelijke sluiting van zones voor bepaalde activiteiten), en van aaneengesloten beschermde gebieden die de bevoegdheidsgrens overschrijden (integrale beschermde gebieden);
- Het beheer van de basislijn (zandsuppletie);

- Het beleid inzake infrastructuur/bouwwerken die een invloed uitoefenen op de interface (bv. aanlanding kabels, havenuitbreidingswerken, pieren, schiereilanden...);
- Het uitoefenen van aquacultuur in zee en op land;
- De activiteiten ondernomen in het kader van zeekering, stormvloed, voorspellingen en waarschuwingssystemen;
- Het uitoefenen van strandvisserij. Doordat het gebruik van warrelnetten bij de recreatieve visserij nog steeds toegelaten is op het grondgebied van het Vlaams Gewest vindt er nog altijd een overbodige bijvangst van bruinvissen en andere zeezoogdieren plaats.
- Gezien de sterke leefmilieudimensie van de Europese Aanbeveling zou de integratie (afstemming) zich ook over de milieuprocedures (Milieu-effectenbeoordeling, vergunning, machtiging) van bovengenoemde interacties en strategische plannen (bv. ruimtelijke ordening op land en op zee) moeten buigen.

3. Welke integratie als oplossing?

In de aanbeveling wordt de doelstelling van geïntegreerd beheer als volgt geformuleerd: “een duurzame ontwikkeling in de kustzone door middel van een optimaal beheer van de menselijke activiteiten in deze zone, teneinde de toestand van het kustmilieu te verbeteren en zijn diversiteit te handhaven”. Door middel van een geïntegreerde benadering poogt men een dimensie ‘duurzaamheid’ in te bouwen, waarbij men de integratie nastreeft van het facet leefmilieu in de economische en sociale dimensies van onze samenleving. Integraal milieubeheer dient bovendien de kustzoneproblematiek op een manier te analyseren waarbij evenveel belang gehecht wordt aan het mariene gedeelte als aan het landgedeelte van de kust. Aan beide zijden van de interface is een geïntegreerde benadering immers noodzakelijk. Men gebruikt dus een benadering waarbij men alle betrokken sectoren en componenten gelijktijdig, en op gelijke voet, beschouwt. Het duurzaam beheer kan dus de toegangspoort vormen voor alle spelers om de kustzone verder te ontwikkelen op sociaal, economisch en leefmilieuvlak.

Onze ervaring in de aanpak van conflicten kan bijdragen tot de poging op geïntegreerde wijze een duurzaam kustzonebeheer tot stand te brengen, waarbij met alle spelers rekening wordt gehouden en waarbij de uitoefening van de verschillende gebruiksfuncties in de kustzone op een ecologisch verantwoorde manier plaatsvindt. In onderstaande lijst werden verschillende mogelijke benaderingen

opgenomen waar men gebruik van kan maken om een verdere integratie na te streven. Merk op dat de volgende "check list" gevolgd kan worden ongeacht de aard van het probleem of de identiteit van de "belanghebbenden" (belangengeschillen met professionele organisaties, tussen verschillende departementen van dezelfde overheid, tussen gelijkaardige departementen van verschillende overheden of tussen verschillende departementen van verschillende overheden). Bovendien is deze checklist niet enkel van toepassing op intra-nationaal niveau. Ze is ook geldig op het internationaal niveau, bijvoorbeeld bij het afsluiten van internationale samenwerkingsakkoorden tussen België en Nederland of tussen België en Frankrijk.

Het is noodzakelijk de informatiestroom tussen alle betrokkenen te bevorderen via een gestructureerde uitwisseling van informatie. Informatie-uitwisseling inzake leefmilieu is trouwens verplicht voor alle overheden, dit werd zo bepaald in het Aarhus Verdrag van 1998. De gestructureerde uitwisseling van informatie zorgt ervoor dat alle betrokken partijen op de hoogte blijven. Men kan vervolgens samen beoordelen of en wanneer verder overleg noodzakelijk is. Voor onderwerpen die niet behoren tot de duidelijke zee-land of land-zee interacties bestaat er geen behoefte aan een integraal beheer onder de vorm van overleg tussen overheidsdiensten bevoegd voor het landgedeelte en voor het zeegebied. Voor die onderwerpen kunnen de relevante en exclusieve Vlaamse of federale bevoegdheden autonoom uitgeoefend worden. Voorbeelden hiervoor zijn de impact van paardrijden in de duinen (exclusief Vlaamse bevoegdheid) en de analyse van de black box van schepen die zand en grind winnen in de EEZ (exclusief federale bevoegdheid). Waar nodig kan men een gestructureerd overleg tussen de betrokken diensten/departementen organiseren. Ook kan men het overleg tussen de relevante belanghebbenden (gebruikers) organiseren (informeel en niet gestructureerd). Onder de vorm van regels en overeenkomsten kan men procedures vaststellen voor het overleg. Men kan samenwerkingsovereenkomsten tussen bevoegde overheidsdiensten (ongeacht het niveau federaal,

regionaal, provincie, ...) afsluiten. Voor het opvolgen van onderwerpen die betrekking hebben op de zee-land of land-zee interacties bestaat er een behoefte aan integratie van beheer en overleg tussen bevoegde overheidsdiensten of departementen op land en hun tegenhangers op zee. Wanneer bestaande structuren geen oplossing kunnen bieden, kan voor die onderwerpen gedacht worden aan sectoriële samenwerkingsakkoorden (zoals bijvoorbeeld reeds bestaat voor baggerspecie) of aan thematische samenwerking zoals bestaat tussen FOD Leefmilieu en FOD Binnenlandse zaken voor de ontplooiing van oliebestrijdingsmateriaal of tussen de Vlaamse en federale overheden in verband met hun acties op zee.

4. Besluit & discussie

De bevoegde administraties hebben de plicht ten opzichte van de maatschappij om de belangenconflicten op te lossen. In het kader van een duurzaam multi-gebruiksbenadering vormen succesverhalen het bewijs dat een wederzijdse afstemming op een doeltreffende manier kan plaatsvinden. Recente voorbeelden van de manier waarop deze problematiek wordt benaderd in de Belgische kustgebieden tonen aan dat er ruimte bestaat voor de ontwikkeling van win-win-win situaties. Via gepaste informatie- en overlegme-

chanismen kan een integratie op het vlak van besluitvorming zeker tot stand komen. Een belangrijk element van deze integratie is het nastreven van complementariteit tussen de top-down en de bottom-up approaches. De ontmoeting tussen beide benaderingen door middel van informatie-uitwisseling en overleg kan alleen voordelig zijn voor beide.

Informatie-uitwisseling vormt een zeer belangrijke stap, en moet ook gebruikt worden om na te gaan of er zich nieuwe interacties ontwikkelen waarvoor een samenwerking wenselijk is. De inventaris van bestaande interacties is zeker niet exhaustief en moet voortdurend in vraag gesteld worden. Een integraal en duurzaam beheer is bijgevolg ook een dynamische proces.

1. Trends in kustbeheer

De aandacht voor kustzonebeheer in België bestaat al sinds het begin van de jaren 1990, en is dus ouder dan de Europese Aanbeveling. Maar deze Aanbeveling heeft er wel voor gezorgd dat er een blijvende inspanning bestond voor nauwer overleg en sterkere integratie van het beheer van de kustzone. Verder heeft het geleid tot een nauwere samenwerking binnenin en tussen de federale, regionale (Vlaamse) en provinciale besturen. Hieronder worden enkele opvallende trends besproken.

Cijfers over de kust onder de aandacht:

Om een evaluatie van het beheer te kunnen opmaken heeft meneen **instrument** nodig. De **duurzaamheidsindicatoren** (zie hoofdstuk 4) kunnen deze rol vervullen indien ze goed en actief gebruikt worden. Zij kunnen aangeven of België evolueert in een meer duurzame richting of juist niet. De indicatoren uit de duurzaamheidsbarometer voor de kust en de indicatoren van de Europese werkgroep brengen heel wat trends aan de kust aan het licht, zowel op ecologisch, economisch als sociaal vlak. Aanvullen van de indicatorenset met relevante interface gerelateerde elementen is het overwegen waard.

Enkele algemene trends zijn:

- De leefbaarheid van de kust kent een specifieke problematiek. Enerzijds staat ze onder druk van het toerisme, met de daaraan gekoppelde kenmerken (zoals pieken in de verkeersdruk, de afvalproductie, het waterverbruik). Anderzijds stijgt het aantal beschermde gebieden aan de kust traag maar zeker, wat niet enkel de leefbaarheid, maar ook de (toeristische) aantrekkelijkheid ten goede zal komen.
- Toerisme vormt meer dan ooit een belangrijke bron van tewerkstelling aan de kust, terwijl de landbouw en visserij aan belang verliezen. Het belang van de havens als economische poorten groeit.
- De resultaten van de inspanningen geleverd om de milieukwaliteit te verbeteren zijn zichtbaar bij het evalueren van de indicatoren i.v.m. zwemwaterkwaliteit aan de kust en olievervuilingen op zee.
- De vergrijzing aan de kust neemt toe en is meer uitgesproken dan landinwaarts. Dit brengt nieuwe uitdagingen en kansen met zich mee voor het kustbeleid.

Wie is bang voor duurzaam beheer?

De laatste jaren werden meerdere enquêtes specifiek over (aspecten van) kustbeleid georganiseerd. Het sensibiliseren

en informeren van de burgers en bezoekers van de kust draagt bij tot het creëren van een draagvlak voor duurzaam kustbeleid. Beleidskeuzes kunnen namelijk pas op een draagvlak rekenen als de bevolking op de hoogte is van de argumentatie die de genomen keuzes onderbouwt.

De enquêtes tonen aan dat de deelnemers zich slecht tot zeer slecht geïnformeerd voelen door de overheid¹². Van het concept duurzaamheid denkt 48% wel verstand te hebben, maar een omschrijving geven is voor de meesten moeilijk¹³. Toch is duidelijk dat men wil geïnformeerd worden over ontwikkelingen aan de kust. Hierbij bestaat er vooral interesse voor aspecten van natuur, veiligheid en gezondheid.¹⁴

Geïntegreerde uitvoering van concrete projecten kan een goede aanleiding vormen tot het toekomstig beheer voor de kust. De laatste jaren gaat de uitvoering van deze projecten meer en meer gepaard met informatiecampaagnes en wordt er dikwijls een afzonderlijk budget voorzien voor communicatie.

Alle bestuursniveaus aan boord:

De kust is van belang voor alle sectoren en vele spelers, onafhankelijk of zij zich situeren in het bestuur of in de privé. Zowel een top-down als een bottom-up benadering kan een rol spelen in de ontwikkeling van een geïntegreerd kustzonebeleid.

Top-down benadering: Kustzonebeheer wordt in België op federaal niveau behartigd door de federale en gewestelijke overheden in het kader van het CCIM, waar FOD Leefmilieu een trekkersrol heeft en duurzame ontwikkeling promoveert op een horizontale wijze.

Bottom-up benadering: Naast de federale en gewestelijke (in casu Vlaamse) overheden zijn uiteraard ook de **provincie** West-Vlaanderen, als enige kustprovincie, de **kustgemeenten** en de poldergemeenten belangrijke partijen. Zij worden enerzijds bij het proces betrokken in het kader van het Coördinatiepunt, maar vooral ook aan de hand van concrete projecten.

De kustgemeenten organiseren sinds een tweetal jaar een eigen overleg tussen burgemeesters, en dit voor de volledige kust. Dit overleg kent een zesmaandelijks wisselend voorzitterschap. Op dit politiek gemeentelijk overleg worden de prioritaire problemen vanuit lokaal perspectief naar voor gebracht, voorbeelden hiervan zijn woningprijzen en tweede woonsten, visserij en kite-surfing. De kracht van dit overleg situeert zich in het feit dat de 10 kustgemeenten samen het geschikte beleidsniveau –zij het de provincie, het Vlaamse gewest of de federale staat– oproepen om een oplossing uit te werken.

Focus op het land-zee raakvlak (interface):

De discussies over de exacte inhoud van “geïntegreerd beheer van kustgebieden” hebben geleid tot een **focus op de land-zee interface**, zonder daarbij de relatie met het hinterland (landwaarts) en het mariene milieu te vergeten. De vraag over welke thema’s geïntegreerd kustzonebeheer zich nu precies moet buigen blijft geregeld opduiken. Deze denkoefening heeft ook een eerste indicatie gegeven op welke manier men kan streven naar een optimalisatie van kustbeheer en concrete realisaties in deze richting (zie ook hoofdstuk 5).

Coördinatie van de actie is meer dan ooit nodig:

Doordat een groot aantal departementen, en daarbinnen verschillende administraties of afdelingen, betrokken zijn bij het uittekenen van het beleid, het beheer en de controle van de activiteiten die verband houden met de kustzone, is overleg nodig. Dit is nog meer het geval dan vroeger, niet alleen omdat door het intensieve gebruik de druk op de kustzone toegenomen is, maar ook omdat Europese en Internationale regelgeving aan belang wint. Eenzijdige benaderingen passen niet in het gedachtegoed van toekomstgericht geïntegreerd werken. Het gebruik van mechanismen, ontwikkeld om

contrasterende

belangen en opinies in rekening te brengen, is fundamenteel bij het ontwikkelen van een beleid voor kustzonebeheer.

Een afzonderlijke visie?

Een afzonderlijke visie voor de kust komt er voorlopig niet. De kust figureert echter wel in verschillende sectorale visies en visies op grotere schaal.

Zo kan op land het structuurplan voor de deelruimte Kust als een geïntegreerd plan beschouwd worden, waarop sectorale visies geënt worden.

Ruimtelijke ordening op zee werd prioritair aangepakt. Er zijn al belangrijke stappen gezet om te komen tot een geïntegreerd “Masterplan” voor de Noordzee. De 2 belangrijkste fases werden al afgerond: in een eerste fase gebeurde de afbakening van de zones voor exploratie en exploitatie van zeezand (KB 07/10/2004) en van een zone voor het inplanten van windmolens (KB 17/05/04). De tweede fase houdt in dat speciale beschermingszones werden ingesteld en de daarvoor vereiste beschermingsmaatregelen voor vogels en habitats worden genomen (twee KB’s van 14/10/05).

Daarnaast biedt het Samenwerkingsakkoord tussen de federale en Vlaamse overheden inzake de oprichting van een Belgische Kustwacht een kader voor een specifieke en coherente aanpak van alle acties op zee. Ook de verdere invulling van het beleid op zee zal zijn repercussies hebben op GBKG. De uitdaging bestaat er nu in ervoor te zorgen

dat de sectorale visies en plannen op grotere en kleinere schaal op elkaar afgestemd worden zodat het geheel aanleiding kan geven tot een meer duurzaam beleid voor de kust.

2. Raadgevingen voor kustzonebeheer in de toekomst

Alhoewel het niet de intentie is een afzonderlijk beleidsplan voor de kust te voorzien kunnen een aantal suggesties voor het Vlaams Gewest en de federale overheid meegegeven worden om het duurzaam kustzonebeheer verder uit te bouwen.

Indicatoren gebruiken als wetenschappelijke onderbouwing en beleidsondersteunend instrument:

Duurzaamheidsindicatoren voor de Belgische Kust zijn gebaseerd op zes prioriteiten die via een participatief proces tot ontwikkeling zijn gekomen. Deze prioriteiten zijn echter nooit op politiek niveau bekrachtigd. Het was beter geweest indien de indicatoren werden geënt op een goedgekeurde toekomstvisie voor de kust.

Het ter beschikking stellen van de indicatoren en achtergrondinformatie via een website is één zaak. Anderzijds moeten de indicatoren aan een bredere groep bekend gemaakt worden en actief onder de aandacht gebracht worden. Een combinatie van het gebruik van verschillende media voor de indicatoren lijkt dan ook aangewezen. Daarnaast kan het gebruik van de indicatoren door alle kustactoren gestimuleerd worden, als evaluatie-instrument of bij het uittekenen van het beleid.

Om de wetenschappelijke correctheid van de indicatoren te garanderen, is er voldoende aandacht nodig voor de actualisering van deze instrumenten en samenwerking met dataleveranciers en verwante instellingen. In 2007 wordt een evaluatie van de indicatoren gepland waarbij zal worden nagegaan of ze in staat zijn het beleid bij te sturen en waar een optimalisatie nodig is.

Naast de indicatoren die de toestand en trends voor de kust weergeven, zullen de voortgangsindicatoren ("progress indicators") de federale en Vlaamse overheid kunnen helpen bij het evalueren van het proces rond geïntegreerd kustzonebeheer in het algemeen. Het is aangeraden deze voortgangsindicatoren op verschillende momenten en met verschillende belanghebbenden te testen. Eerste tests met de voortgangsindicatoren¹⁵ tonen aan dat in 2005 een duidelijke vooruitgang merkbaar is ten opzichte van 2000.

Concrete projecten stimuleren en opzetten als illustratie voor duurzaam kustbeheer:

Geïntegreerd beheer van Kustgebieden kan het best tastbaar gemaakt worden aan de hand van concrete projecten, zowel op lokaal vlak als in internationaal of Europees verband. Op deze manier kunnen de voordelen van geïntegreerd werken geïllustreerd worden. Het is nuttig concrete projecten te toetsen aan de hand van de principes

zoals door de Europese Commissie vooropgesteld, alsook een duidelijke opvolging tijdens de uitvoering en evaluatie te voorzien. Op die manier wordt een echte beleidscyclus gestart.

Niet alle projecten hebben een impact op het milieu of de natuur, waardoor sommige projecten niet onderhevig zijn aan het klassieke vergunningensysteem of de MER-procedures. In de projecten moeten wel alle aspecten van duurzaamheid aan bod komen. Een voor de kust afzonderlijk formeel afdwingbaar systeem voor supervisie is er niet. Wel werden een logo en duurzaamheidscriteria ontworpen om projecten die voldoen aan de principes van GBKG herkenbaar te maken. Het systeem werd nog niet breed bekend gemaakt en de manier waarop dit zal gebeuren moet nog nader onderzocht worden.

Een kustforum: hogere betrokkenheid realiseren:

Tot op heden bestaat er geen structureel overleg met het maatschappelijke middenveld over de toekomst voor de kust. De betrokkenheid van het maatschappelijke middenveld kan op verschillende manieren georganiseerd worden, maar welke vorm dit precies zal aannemen moet nog verder onderzocht worden. De coördinerende rol zou kunnen opgenomen worden binnen het Coördinatiepunt GBKG of binnen permanente structuren zoals het CCIM, enz.

Integratie realiseren tussen bevoegde instanties:

Bij de denkoefening rond de land-zee interacties werd duidelijk dat een veel terugkerend knelpunt betrekking heeft op het gebrek aan doeltreffende integratie van het kustbeheer tussen federale, Vlaamse, provinciale en gemeentelijke bevoegde instanties (zie ook hoofdstuk 5).

Samengevat werd vastgesteld dat er een grotere coherentie nodig is op volgende vlakken:

- Het beheer van de natuur in de kustzone, zowel op land als op zee (bv. tijdelijke sluiting van zones voor bepaalde activiteiten), en van aaneengesloten beschermde gebieden die de bevoegdheidsgrens overschrijden (integrale beschermde gebieden);
- Het beheer van de basislijn (zandsuppletie);
- Het beleid inzake infrastructuur/bouwwerken die een invloed uitoefenen op de interface (bv. aanlanding kabels, havenuitbreidingswerken, pieren, schiereilanden...);
- Het uitoefenen van aquacultuur in zee en op land;
- De activiteiten ondernomen in het kader van zeewering, stormvloed, voorspellingen en waarschuwingssystemen;
- Het uitoefenen van strandvisserij.

In deze oefening moet men zich ook buigen over de milieuprocedures (Milieu-effectenbeoordeling, vergunning, machtiging) van bovengenoemde interacties

en over strategische plannen (bv. ruimtelijke ordening op land en op zee).

De mogelijkheden voor een coherente aanpak van bovenstaande interacties moet in groter detail onderzocht worden. De coherentie/afstemming kan onder verschillende vormen gebeuren: efficiënte informatiedoorstroming, overleg, afstemmen (coherentie) van beleid, vaststellen van procedures en afsluiten van samenwerkingsovereenkomsten/ protocollen. De verschillende succesverhalen tonen aan dat het type antwoord veel verschillende vormen kan aannemen.

Een hoger integratie gehalte verwerven voor het bestaande instrumenten:

De implementatie van de aanbeveling moet verweven worden in bestaande instrumenten zoals structuurplanning, lange-termijnvisies en strategische milieu-effectenrapportage.

Aangezien er niet noodzakelijk nieuwe maatregelen zullen genomen worden voor de implementatie van de aanbeveling, moeten ook de bestaande instrumenten aangepast worden om een meer integrale aanpak op een geïntegreerde wijze toe te laten. Het gebruik van de Europese voortgangsindicatoren (progress indicators) kan helpen bij de evaluatie van de gemaakte vorderingen.

Perspectief voor lange-termijn overleg en adaptief beheer ("adaptive management"):

Op dit moment wordt het overleg met betrekking tot GBKG gevoerd in de stuurgroep Noordzee en Oceanen (CCIM), alsook in de overleggroep en taakgroep binnen de organisatiestructuur van het Coördinatiepunt. De ontmoeting tussen deze top-down en bottom-up benaderingen (en eventueel met de structuur van de Kustwacht voor wat betreft de aspecten van de land-zee interface) heeft in de oefening rond land-zee interacties aangetoond dat het voor een optimalisatie in overleg kan zorgen. Toch moeten er twee elementen onder de aandacht gebracht worden:

- 1) Het Coördinatiepunt GBKG is momenteel gebaseerd op samenwerkingsovereenkomsten voor een periode van één of drie jaar, afhankelijk van de partner. Een andere oplossing zou voordelen kunnen bieden op het vlak van personeel, budgetten, opvolging van projecten, enz.
- 2) De oefening rond land-zee interacties kende enkele tekortkomingen. Zo werd visserij bijvoorbeeld niet besproken. Om dit op te lossen kan men zich afvragen of de vertegenwoordiging binnen de bottom-up aanpak verbreed moet worden in het bestaande kader, of of er bijkomende verbanden gelegd moeten worden met andere stakeholders. Een voorwaarde blijft echter wel dat dergelijke stakeholders zich geroepen moeten voelen om bij te dragen aan een oefening rond geïntegreerd kustzonebeheer. Deze vragen worden hier niet beantwoord.

Het denken aan de toekomst stimuleren:

De sectoren kunnen gestimuleerd worden om kenbaar te maken welke richting ze uit willen in de toekomst.

Hierbij kan aangegeven worden hoe zij kunnen bijdragen tot een duurzamer (voordelig voor economie, sociaal en leefmilieu) beheer van de kust. Zo'n visie kan de agenda bepalen en uitnodigen tot discussie met de andere sectoren. Dit kan de aanzet vormen voor de verdere ontwikkeling van het geïntegreerd beleid door de bevoegde overheden.

Een echt geïntegreerd beleid formuleren en implementeren vraagt echter om duidelijke prioriteiten, keuzes, verantwoordelijkheden en instrumenten. Het eindresultaat is het integreren van de bestaande en toekomstige beleidsoriëntaties, en dit met betrekking tot alle betrokken beleidsdomeinen. Hiervoor moet samen met alle departementen, ongeacht hun federaal/gewestelijk karakter, een kader uitgewerkt worden.

De hierboven aangehaalde elementen kunnen deel uitmaken van een langetermijnvisie voor integraal beheer van de kustzone die rekening houdt met alle belangen en waarden.

AMINAL:	Administratie Milieu Natuur Land en Water
AROHM:	Afdeling Ruimtelijke Ordening, Huisvesting, Monumenten en landschappen
AWZ:	Administratie Waterwegen en Zeewezen
BMM:	Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee
CCIM:	Coördinatiecomité voor het Internationaal Milieubeleid
CoPraNet:	Coastal Practice Network
COREPOINT:	Coastal Research Policy Integration
DG:	Directoraat-Generaal
DWTC:	Diensten voor wetenschappelijke, technische en culturele aangelegenheden
EC:	Europese Commissie
EEZ:	Economisch Exclusieve Zone
ENCORA:	European Network for Coastal Research Coordination Action.
FOD:	Federale Overheidsdienst
FPB:	Federaal Planbureau
FPDO:	Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling
GGO:	Genetisch Gemanipuleerd Organisme
GKBG:	Geïntegreerd Beheer van de Kustgebieden
GLLWS:	Gemiddelde Laaglaagwaterlijn
HORECA:	Hotel, Restaurant en Café
HRS:	Hoge Raad voor de Statistiek
ICDO:	Interdepartementale Commissie duurzame Ontwikkeling, de zogenaamde
ICL:	Interministeriële Conferentie Leefmilieu
ICZM:	Integrated Coastal Zone Management
KBIN:	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
KB:	Koninklijk Besluit
MDK:	Maritieme Dienstverlening Kust
MER:	Milieueffectrapportage
Min.VI.Gem:	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
MMM-wet:	Wet van 20 januari 1999 tot bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België
MNZ:	Stuurgroep Noordzee en Oceanen (Vroeger "Technische Commissie Noordzee")
NGO:	Niet-Gouvernementele Organisatie
OESO:	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
POD:	Programmatorische Overheidsdienst
PODO:	Plan voor wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op Duurzame Ontwikkeling
REG:	Rationeel Energiegebruik
RSV:	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
RUP:	Ruimtelijke Uitvoeringsplannen
SAIL:	Schema d'Amenagement Intégrée du Littoral
SWOT:	"Strength – Weaknesses- Opportunities and Treaths" - Analyse
Terra-CZM:	Terra Coastal Zone Management
UN-CSD:	United Nation Commission on Sustainable Development
VLIZ:	Vlaams Instituut voor de Zee
VRWB:	Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid
WG-ID:	Werkgroep "indicatoren en data"

- 1 Aanbeveling 2002/413/EC
- 2 HOFMANN, M. en PROVOOST, S. (1996) *Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust*, AMINAL, Afdeling Natuur, Universiteit Gent en Instituut voor Natuurbehoud, Brussel, deel I. Ecosysteembeschrijving, 375 p. en deel II. Natuurontwikkeling 130 p
- 3 An. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (1997). D/1998/3241/024. 594 p.
- 4 An. Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen (2002), goedgekeurd bij Ministerieel Besluit van 6 maart 2002.
- 5 An. Strategisch beleidsplan voor Toerisme en Recreatie aan de kust (2002). Westtoer. 355 p.
- 6 MEIRE, M. & BRACKE, P. (2005) Leefbaarheids-onderzoek voor de kust. In opdracht van het provinciebestuur West-Vlaanderen. 152 p.
- 7 Visie- en krachtlijnennota. Naar een geïntegreerd Kustveiligheidsplan. Ecoconsult, in opdracht van Afdeling Kust (AWZ). Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. 29 p.
- 8 Cliquet, A., Maes, F., Codex Wetgeving Kustzone (2004), Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - afdeling Kust
- 9 Paredis, E., Block, T. & J. Van Assche. (2001). Opweg naar duurzaamheidsindicatoren voor het kustgebied, Universiteit Gent, Centrum voor Duurzame Ontwikkeling, in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu en Infrastructuur, AWZ-AWK
- 10 Anon. (2003). Voorstel voor een duurzaamheidsbarometer voor de kust. Environmental Consultancy and Assistance (ECOLAS): Antwerpen, Belgium. xi, 45 + annexes pp.
- 11 Aanbeveling 2002/413/EG, hoofdstuk I, punt h
- 12 Beleving en deelneming in kustverdediging, in opdracht van Afdeling Kust (AWZ) van het ministerie van de Vlaamse gemeenschap.
- 13 Onderzoek naar het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in de kuststrook. HIVA, in opdracht van de provincie West-Vlaanderen. 2003.
- 14 Hoeberigs, T. 2005. Een onderzoek naar de informatienoden en de kennis over de zee bij jongeren en senioren. Voorstellen ter verbetering van de communicatie door het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ). Scriptie Arteveldehogeschool, opleiding Sociaal Werk. 50pp.
- 15 op 19 oktober 2005 voor provinciale en gemeentelijke betrokkenen; op 8 november 2005 voor regionale en federale betrokkenen.

Copyright beelden

Pagina 5, 8, 12, 13: © foto afdeling kust (mow)
 Pagina 11: © Tony Belpaeme
 Pagina 15, 34: © Eric De Mildt_photographer - © vzw Ku(n)st
 Pagina 17: © Valère Prinzi - © vzw Ku(n)st
 Pagina 23: © Claude Willaert – EE department of the province West Flanders
 Pagina 36: © sea-life center- N. Vanophuizen
 Pagina 19, 20, 33, 38: © FOD Leefmilieu

Cover

Van links naar rechts

1. © vogelbescherming vlaanderen
 2. © foto afdeling kust (mow)
 3. © fod leefmilieu
 4. © foto afdeling kust (mow)
 5. © foto afdeling kust (mow)
 6. © Valère Prinzi - © vzw Ku(n)st
 7. © fod leefmilieu
- de centrale foto: © fod leefmilieu'

